

Research Article

The Issue of Intergenerational Dialogue within the Family: A Qualitative Study in Yazd City

Saeedeh Sadeghzadeh¹ , Ali Ruhani^{2*} , Seyed Alireza Afshani³ ¹ Master's student in Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.² Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.³ Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 19 April 2026

Revised: 07 August 2026

Accepted: 07 August 2026

Published: 05 September 2026

Keywords:

Family,
Generational gap,
Dialogue,
Youth,
Yazd city.

ABSTRACT

Studies related to generations have paid less attention to the issue of dialogue within families. Therefore, this study was conducted with the aim of understanding* how intergenerational dialogue between parents and children has become problematized in the city of Yazd. The research was carried out using a qualitative approach and based on Systematic Grounded Theory method. Data were collected through semi-structured interviews with 20 single young individuals aged 15 to 30 (with theoretical sampling from July to October 2025). Data analysis was conducted in three stages, open, axial, and selective coding, resulting in the extraction of 207 concepts, 42 subcategories, 12 main categories, and one core category. The core category of the study was conceptualized as "Dialogue in a Coma," reflecting a disruption in the function and meaning of dialogue within the family context and intergenerational relationships. The extracted grounded theory model showed that this phenomenon emerges through the interaction of causal conditions (insufficient dialogue skills, divergent perceptions of dialogue, and powerless dialogue), contextual conditions (pervasive dialogue taboos and suppressed voices), and intervening conditions (dialogue as a field of conflict and the externalization of dialogue). Through strategies such as non-dialogue as non-conflict, the deliberate choice of lying instead of dialogue, and maternal mediation, it leads to the erosion of family interactions. The findings of this research indicate that the inability of parents and children in Yazd City to engage in dialogue extends beyond a simple communication breakdown; it reflects a disruption in the mechanisms underlying the formation and continuity of intergenerational dialogue within the family. From this perspective, the novelty of the present study lies not merely in describing the barriers to dialogue, but also in proposing a process-oriented model to explain how dialogue becomes problematized within the family and how this process contributes to the formation of perceptions of the generational gap.

Introduction

The family constitutes the primary context in which interpersonal communication is formed and emotions, values, and conflict resolution approaches are transmitted. Dialogue based on attentive listening, mutual respect, and the opportunity to express opinions can bring generations closer together; by contrast, directive and conflict-laden communication may intensify emotional distance and the generational gap. Cultural transformations and the expansion of media and communication technologies have also produced different generational experiences, making mutual understanding between parents and youth increasingly complex.

This issue is particularly significant in Yazd City, where religious and traditional values coexist with the expansion of higher education, social networks, and changing lifestyles. Previous studies have primarily focused on the determinants and consequences of parent-child communication, while paying less attention to the process through which the inability to engage in dialogue develops. Accordingly, this study aimed to understand how intergenerational dialogue becomes problematized and to explain its underlying conditions, strategies, and consequences within families in Yazd City.

*Corresponding author: Ali Ruhani. Professor of Sociology, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran.

E-mail address: aliruhani@yazd.ac.ir

E-ISSN: 2717-3208 / © National Institute for Population Research, Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License

(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Cite this article:

Sadeghzadeh, S., Ruhani, A., Afshani, S.A. (2026). The issue of intergenerational dialogue within the family: a qualitative study in Yazd city. *Iranian Population Studies Journal*, 10(2): 59-78.<https://doi.org/10.22034/jips.2026.579085.1341>

Methodology and Data

The study was conducted using a qualitative approach and based on the systematic grounded theory approach. The participants comprised 20 unmarried young people aged 15–30 residing in Yazd City, who lived with their families and had experienced family conflicts. They were selected through theoretical sampling July to October 2025. Sampling proceeded concurrently with data analysis to elaborate the emerging categories and achieve diversity in terms of gender, age, socio-economic status, and geographic location. Data were collected through semi-structured interviews lasting between 45 minutes to three hours and 20 minutes. From the sixteenth interview onward, the data became largely repetitive, and theoretical saturation was confirmed after 20 interviews. Data collection and analysis were conducted simultaneously through open, axial, and selective coding. To enhance the robustness of the findings, member checking, reference to the raw data, external auditing, and detailed description of the research context were employed and Participants' confidentiality was also maintained.

Findings

The analysis led to the extraction of 207 concepts, 42 subcategories, 12 main categories, and one core category. The core category was conceptualized as "Dialogue in a Coma," referring to a condition in which, despite the continuation of everyday interactions, dialogue has lost its function in producing mutual understanding, generating meaning, and resolving conflict. Within the study's paradigmatic model, "Inadequate Dialogue Skills," "Perceptual Discrepancy regarding Dialogue," and "Powerless Dialogue under the Shadow of Familial Authoritarianism" constituted the causal conditions. The absence of a culture of dialogue, the superficial nature of family interactions, difficulties in self-expression, the experience of not being heard, differences between the lifeworlds of the two generations, and the ineffectiveness of reasoning in altering parents' predetermined decisions transformed dialogue into a one-sided and exhausting interaction. "Pervasive Taboos in Dialogue" and "The Silenced Voice" formed the contextual conditions of the phenomenon. The obstruction of dialogue concerning personal, emotional, sexual, and belief-related matters, combined with humiliation, interruption, and the devaluation of children's views, resulted in self-censorship and their gradual withdrawal from family interactions. "Dialogue as an Arena of Struggle" and "The Externalization of Dialogue" constituted the intervening conditions; meaning that dialogue frequently led to arguments, sarcasm, estrangement, and fear of self-expression, and in some cases, private family matters were disclosed to relatives, thereby weakening feelings of security and mutual trust. In response to these conditions, children adopted three principal strategies: "Non-dialogue as the Avoidance of Conflict," which involved silence, withdrawal, or resistance to prevent further confrontation; "The Conscious Choice of Lying over Dialogue," encompassing

concealment and deception as means of preserving autonomy and avoiding blame; and "The Mother as a Communicative Bridge," referring to the restriction of communication to the mother who served as an intermediary with the father. The ultimate consequence of this process was "The Erosion of Family Interaction," manifested in reduced communication, diminished willingness to engage in dialogue, emotional distancing, reduced parental presence and involvement, and the replacement of parents by friends as the primary interlocutors.

Discussion and Conclusion

The findings demonstrate that the problem of intergenerational dialogue in the studied families cannot be reduced to a mere lack of communication, rather, a disruption in the family's communicative mechanisms. Under this condition, dialogue shifts from a reciprocal and understanding-oriented interaction to an instrument for conveying commands and exercising authority, thereby weakening trust, intimacy, and family cohesion. These findings can be interpreted through symbolic interactionism, Coleman's theory of social capital, the systemic approach to the family, and Habermas's theory of communicative action; because power inequality and the absence of free participation obstruct the production of shared meaning and the realization of domination-free dialogue. The principal contribution of this study lies in presenting a processual model that explains how dialogue becomes problematized and how this process contributes to the perceived generational gap. Improving intergenerational relationships requires the development of dialogue skills, active listening, and conflict management, alongside the reduction of cultural taboos and the creation of a safe environment in which family members can express their views. Given the qualitative nature of the research and its focus on youth in Yazd City, the findings should be generalized to other social and cultural contexts with caution.

مقاله پژوهشی

مسئله گفت‌وگوی بین‌نسلی در خانواده، یک مطالعه کیفی در شهر یزد

سعیده صادق‌زاده^۱، علی روحانی^{۲*}، سید علی‌رضا افشانی^۳^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.^۲ استاد جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.^۳ استاد جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

مطالعات مرتبط با نسل‌ها به مسئله گفت‌وگو در خانواده‌ها کمتر پرداخته‌اند. به همین دلیل این پژوهش با هدف فهم چگونگی مسئله‌مندشدن گفت‌وگو بین نسلی میان والدین و فرزندان در شهر یزد انجام شده است. مطالعه با رویکرد کیفی و مبتنی بر روش نظریه زمینه‌ای سیستماتیک صورت گرفت. داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته با ۲۰ جوان مجرد ۱۵ تا ۳۰ سال (با استفاده از نمونه‌گیری نظری از مرداد تا مهر ۱۴۰۴) گردآوری شد. تحلیل داده‌ها در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی انجام گرفت که حاصل آن استخراج ۲۰۷ مفهوم، ۴۲ مقوله فرعی، ۱۲ مقوله اصلی و یک مقوله هسته بود. مقوله هسته پژوهش «گفت‌وگو در کما» مفهوم‌گذاری شد که بیانگر اختلال در کارکرد و معنای گفت‌وگو در بستر خانواده و روابط بین‌نسلی است. مدل داده‌بنیاد استخراج‌شده نشان داد که این پدیده در تعامل میان شرایط علی (مهارت ناکافی در گفت‌وگو، اختلاف ادراکی از گفت‌وگو و گفت‌وگوی بی‌قدرت)، شرایط زمینه‌ای (تابوهای گسترده در گفت‌وگو و صدای سرکوب‌شده) و شرایط مداخله‌گر (گفت‌وگو به مثابه میدان کشمکش و برونی‌کردن گفت‌وگو) شکل می‌گیرد و از طریق راهبردهایی همچون عدم گفت‌وگو به مثابه عدم تعارض، انتخاب آگاهانه دروغ به جای گفت‌وگو و میانجی‌گری مادر، به فرسایش تعامل خانوادگی منجر می‌شود. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ناتوانی در گفت‌وگو میان والدین و فرزندان در شهر یزد، فراتر از یک گسست ارتباطی ساده، بیانگر اختلال در سازوکارهای شکل‌گیری و تداوم گفت‌وگوی بین‌نسلی در خانواده است. از این منظر، نوآوری پژوهش حاضر صرفاً در توصیف موانع گفت‌وگو نیست، بلکه در ارائه مدلی فرایندی برای تبیین چگونگی مسئله‌مندشدن گفت‌وگو در خانواده و نقش آن در شکل‌گیری ادراک فاصله نسلی است.

دریافت: ۱۴۰۵/۰۱/۳۰
اصلاح: ۱۴۰۵/۰۵/۱۶
پذیرش: ۱۴۰۵/۰۵/۱۶
انتشار: ۱۴۰۵/۰۶/۱۴

کلیدواژه‌ها:

خانواده،
شکاف نسلی،
گفت‌وگو،
جوانان،
شهر یزد.

مقدمه

روانی به عمل می‌آورند و تعارض‌ها و تنش‌ها را مدیریت و برطرف می‌سازند (Peterson & Green, 2009). وجود فضایی مبتنی بر گفت‌وگو در خانواده موجب می‌شود فرزندان نیز مهارت‌های ارتباطی خود را تقویت کنند، چرا که این مهارت‌ها برای زندگی در دوران بزرگسالی آنان ضروری است و در آن مرحله باید بتوانند از طریق

خانواده نخستین بستر شکل‌گیری و تجربه ابعاد کمی و کیفی ارتباطات میان‌فردی به شمار می‌رود و اعضای آن از طریق این سازوکار ارتباطی، نیازها، خواسته‌ها، عواطف، نگرانی‌ها، دغدغه‌ها، تجربه‌ها، افکار، دیدگاه‌ها و احساسات خود را با یکدیگر در میان می‌گذارند؛ با هم مشورت می‌کنند؛ تصمیم‌گیری می‌کنند؛ از یکدیگر حمایت عاطفی و

*نویسنده مسئول: علی روحانی. استاد جامعه‌شناسی، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران.

نشانی ایمیل: aliruhani@yazd.ac.ir

استناد به این مقاله: صادق‌زاده، سعیده؛ روحانی، علی؛ افشانی، سید علی‌رضا (۱۴۰۵). مسئله گفت‌وگوی بین‌نسلی در خانواده، یک مطالعه کیفی در شهر یزد. دوفصلنامه مطالعات جمعیتی، ۱۰(۲): ۷۸-۵۹.

عواملی و متغیرهایی همچون جوان بودن ساختار جمعیتی، گسترش خانواده هسته‌ای و افزایش تحرک‌های جغرافیایی و اجتماعی از یک سو و رشد روزافزون سطح سواد و تحصیلات، همراه با توسعه رسانه‌ها و فناوری‌های نوین در میان جوانان ایرانی از سوی دیگر، موجب شده‌اند که ارتباطات میان‌فردی بین والدین و فرزندان به یک مسئله مهم اجتماعی تبدیل شود (ساعی، ۱۴۰۱ ب).

آگارول^۱ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی بیان می‌کنند که یکی از دلایل اصلی شکاف نسلی، نبود ارتباط کافی و رضایت‌بخش میان والدین و فرزندان است، از این رو می‌توان نتیجه گرفت که شکاف نسلی هم علت و هم معلول کاهش تعاملات درون خانواده به شمار می‌آید (نفری، ۱۴۰۱). بر اساس یافته‌های یک پیمایش ملی نشان می‌دهد میزان گفت‌وگوی میان اعضای خانواده که حدود ۲۰ سال پیش به‌طور متوسط ۲ ساعت در شبانه‌روز بوده، در حال حاضر به حدود ۲۰ دقیقه کاهش یافته است. همچنین، بر اساس همین مطالعه، تعداد واژه‌هایی که در طول روز میان اعضای خانواده مبادله می‌شد، از حدود ۱۵۰۰ کلمه به ۴۰۰ کلمه کاهش پیدا کرده است (پمفا، ۱۴۰۱).

تغییرات فرزندآوری در استان یزد طی دهه‌های اخیر بسیار سریع و چشمگیر بوده است. دهه‌های ۵۰، ۶۰ و اوایل دهه ۷۰ دوره اوج فرزندآوری در خانواده‌ها محسوب می‌شد، اما از اواخر دهه ۱۳۷۰ با کاهش میزان باروری، تعداد فرزندان در خانواده‌ها به تدریج کاهش یافت. بر اساس گزارش سازمان ثبت احوال، میزان باروری کشور در سال ۱۳۹۵ به حدود ۱/۲ فرزند به ازای هر زن رسیده است (ترکاشوند مرادآبادی و همکاران، ۱۳۹۹). این تحولات، ساختار سنی جمعیت و ترکیب نسل‌ها در خانواده‌ها را نیز تحت تأثیر قرار داده است.

براین اساس، فرزندان متولد اواخر دهه ۷۰ و دهه ۸۰، بیش از نسل‌های پیشین در خانواده‌های کم‌جمعیت یا تک‌فرزند رشد یافته‌اند؛ شرایطی که می‌تواند الگوهای تعامل خانوادگی و روابط والدین و فرزندان را دستخوش تغییر کند. همان‌گونه که **مرتضوی و همکاران (۱۳۹۸)** نشان داده‌اند، تک‌فرزندان در شهر یزد، با وجود تجربه صمیمیت و توجه بیشتر والدین، در ابعاد مختلف تعامل با خانواده فشار بیشتری را تجربه می‌کنند. از این رو، تحولات نسلی، تغییر ساختار خانواده و تفاوت در شیوه‌های جامعه‌پذیری والدین و فرزندان، می‌تواند بر کیفیت تعاملات بین‌نسلی و الگوهای گفت‌وگو در خانواده‌های یزدی اثرگذار باشد.

انتخاب شهر یزد به‌عنوان بستر این پژوهش، به دلیل ملموس بودن مسئله گفت‌وگوی بین‌نسلی در تجربه بخشی از خانواده‌های این شهر صورت گرفته است. یزد به‌عنوان شهری با تأکید بر پایبندی به ارزش‌های مذهبی سنتی و خانوادگی، در سال‌های اخیر تحت تأثیر گسترش آموزش عالی، توسعه فناوری ارتباطی، افزایش حضور جوانان

گفت‌وگو و ارتباط سازنده، مسیر خود را در میان شرایط پیچیده اجتماعی بیابند (Cheal, 2008).

یکی از رایج‌ترین و مؤثرترین انواع ارتباط در مناسبات انسانی، ارتباط کلامی است. ارتباطی که بر پایه تفاهم و صمیمیت شکل گیرد، می‌تواند جهان درونی دو نسل را به یکدیگر نزدیک سازد. الگوی ارتباطی خانواده می‌تواند بر پایه تبادل دیدگاه‌ها میان والدین و فرزندان شکل گیرد؛ در چنین شرایطی، فرصت اندیشیدن و ابراز نظر برای فرزندان فراهم می‌شود. در مقابل، خانواده‌هایی نیز وجود دارند که فضایی رسمی، خشک و دستوری بر آن‌ها حاکم است. در صورتی که میزان ارتباط کلامی میان نسل بزرگسال و نسل جوان اندک باشد و این وضعیت به‌صورت مستمر تداوم یافته و تشدید شود، تا حد زیادی نشان‌دهنده فاصله و جدایی میان دو نسل خواهد بود (علیخانی، ۱۳۸۲؛ فریدی زاد و همکاران، ۱۳۹۸).

در نهاد خانواده، باتوجه به ساختار نامتوازن توزیع قدرت میان زن و مرد و همچنین میان والدین و فرزندان، در بسیاری از موارد افراد حق و جایگاهی برای دیگری قائل نمی‌شوند و تعاملات به سمت اعمال فشار، تک‌گویی و خودمحوری سوق پیدا می‌کند. افزون بر این، در عصر حاضر، پیشرفت‌های شتابان در حوزه‌های مختلف و گسترش جوامع صنعتی، اگرچه مزایای فراوانی برای انسان به همراه داشته، اما از سوی دیگر، افراد را ناگزیر ساخته است زمان زیادی را صرف حضور در چرخه پیشرفت کنند. در چنین شرایطی، انسجام موجود در نظام اجتماعی کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد، همدلی و هم‌اندیشی تضعیف می‌شود و گفت‌وگوی واقعی میان افراد جامعه کاهش می‌یابد (صادقی، ۱۳۹۱). نتایج برخی پژوهش‌ها در ایران نشان می‌دهد که والدین و فرزندان، به‌ویژه در دوره نوجوانی، زمان و انرژی کمتری را به گفت‌وگوهای طولانی، همدلانه و مبتنی بر پذیرش و احترام متقابل اختصاص می‌دهند؛ گفت‌وگوهایی که هدف آن‌ها به اشتراک‌گذاری دیدگاه‌ها، تبادل باورها و ارزش‌ها و بیان احساسات، عواطف، آرزوها و برنامه‌های آینده است. حتی در مواردی که تعامل کوتاهی شکل می‌گیرد، این ارتباط غالباً ماهیتی گفت‌وگو محور ندارد و بیشتر به سمت بحث، جدل، تنش و نوعی مناظره پیش می‌رود (ساعی، ۱۴۰۱ الف؛ گودرزی، ۱۴۰۴).

همچنین والدین و فرزندان به دو نسل متفاوت تعلق دارند. والدین غالباً نمی‌توانند خود را با تغییرات و تحولات جدید هماهنگ سازند و در نتیجه در درک دنیای فرزندانشان با مشکل مواجه می‌شوند. از سوی دیگر، فرزندان نیز قادر به فهم کامل ذهنیت والدین نیستند، چرا که آن‌ها را دارای نگرشی سنتی می‌دانند. باین حال، ارتباطات می‌تواند به‌عنوان پلی میان والدین و فرزندان عمل کرده و زمینه احترام متقابل به دیدگاه‌ها و دستیابی به تفاهم و همدلی را فراهم آورد. درعین حال،

¹ Aggarwal

اعضاست، کودکان نیز در این فضا وارد تعامل با دیگران شده و هنجارها، ارزش‌ها، باورها و نمادها را از سایر اعضا فرامی‌گیرند. در نتیجه، با شکل‌گیری معناهای مشترک در خانواده، کودکان به تدریج ضمن رشد خودآگاهی، توانایی درک دیدگاه دیگران را پیدا می‌کنند و از این طریق شخصیت و مهارت‌های اجتماعی آنان شکل می‌گیرد (باقی‌نصرآبادی، ۱۳۸۷).

همچنین، کلمن^۲ در طبقه‌بندی خود، سرمایه اجتماعی درون خانواده را به روابط میان والدین و فرزندان نسبت می‌دهد و آن را با عواملی همچون حضور والدین در منزل، تعداد فرزندان، ترکیب اعضای خانواده و میزان استحکام رابطه میان والدین و فرزندان مرتبط می‌داند. بر این اساس، هرچه این رابطه قوی‌تر و مطلوب‌تر باشد، والدین قادر خواهند بود علاقه، احساس و تعهد خود را به فرزندان منتقل کنند. در واقع، این پیوند قوی نقش مهمی در فرایند اجتماعی‌شدن کودک ایفا کرده و موجب درونی‌سازی اهداف و ارزش‌های والدین در او می‌شود. بنابراین، کلمن این نوع رابطه را نوعی سرمایه اجتماعی اساسی برای رشد کودک می‌داند (Coleman, 1988).

از دیدگاه برادشاو^۳، رویکرد سیستمی این امکان را فراهم می‌کند که تفاوت‌های میان فرزندان در یک خانواده و نیز نحوه انتقال الگوهای تربیتی ناسالم از یک نسل به نسل دیگر بهتر فهمیده شود. بر این اساس، بسیاری از ویژگی‌های منفی، مانند ضعف در برقراری ارتباط مؤثر و نبود گفت‌وگوی سازنده میان اعضای خانواده، در درون خانواده شکل گرفته و به نسل‌های بعدی منتقل می‌شود. در این چارچوب، نظام خانواده می‌تواند به صورت بسته، انعطاف‌پذیر یا باز عمل کند و در خانواده‌های بسته، ارتباطات، ساختارها و روابط حالتی ایستا و فاقد انعطاف دارند (برادشاو، ۱۳۸۶).

کینگ^۴ در بررسی فرایند اعمال قدرت در خانواده، گونه‌شناسی‌ای از ساختار قدرت ارائه می‌دهد که براساس آن، در سه نوع نخست، در نهایت یکی از اعضای خانواده نقش تصمیم‌گیرنده اصلی را بر عهده دارد. در دو نوع بعدی (مشارکتی پدر یا مادر)، یکی از والدین امکان تصمیم‌گیری به صورت مشارکتی را داراست و در نهایت، در الگوی آخر، نوعی فضای مشارکتی حاکم است که در آن پدر، مادر و فرزندان همگی در فرایند تصمیم‌گیری خانواده سهیم هستند (ساروخانی و دودمان، ۱۳۸۹). این الگوها در واقع بیانگر طیفی از روابط اقتدارگرایانه تا دموکراتیک در خانواده و در تعاملات میان والدین و فرزندان هستند. نولر و کالان^۵ نیز بر این باورند که کودکانی که والدینشان در برخورد با آن‌ها شیوه‌ای اقتدارگرایانه و محدودکننده دارند: الف) احتمالاً برای شکل‌گیری و توسعه هویت خود تلاش کمتری می‌کنند ب) بیشتر از

در دانشگاه و شبکه‌های اجتماعی و تغییر سبک زندگی، با تحولات نسلی و فرهنگی مواجهه شده است. این تغییرات در برخی خانواده‌ها موجب تفاوت در نگرش‌ها، ارزش‌ها و شیوه تعامل بین والدین و فرزندان شده و زمینه دشوارشدن گفت‌وگو و افزایش فاصله ارتباطی میان نسل‌ها را فراهم کرده است (Keshavarzi et al., 2023).

مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که بخش عمده مطالعات داخلی و خارجی، بر شناسایی عوامل مؤثر بر کیفیت ارتباط والدین و فرزندان یا بررسی پیامدهای الگوهای ارتباطی خانواده، مانند سلامت روان، احساس تنهایی، خودکارآمدی، مدیریت تعارض و شکاف نسلی متمرکز بوده‌اند. با این حال، تمرکز بیشتر این پژوهش‌ها بر عوامل و پیامدهای ارتباط والد-فرزند بوده و کمتر به این موضوع پرداخته‌اند که ناتوانی در گفت‌وگو چگونه در بستر تعاملات خانوادگی شکل می‌گیرد و از منظر تجربه‌های زیسته فرزندان چه عواملی در تداوم آن نقش دارند. به بیان دیگر، هنوز روشن نیست که چگونه گفت‌وگو در بستر خانواده مورد پژوهش، از یک کنش ارتباطی برای ایجاد تفاهم، به پدیده‌ای مسئله‌مند و ناکارآمد تبدیل می‌شود. از این رو، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از نظریه زمینه‌ای، در پی فهم این فرایند و مفهوم‌پردازی آن بر پایه تجربه زیسته جوانان شهر یزد است. این پژوهش می‌خواهد به این سوال پاسخ دهد که: فرایند شکل‌گیری ناتوانی در گفت‌وگو میان والدین و فرزندان در خانواده‌های شهر یزد چگونه است و این پدیده تحت تأثیر چه شرایط، راهبردها و پیامدهایی شکل می‌گیرد؟

مبانی نظری

در پژوهش حاضر، مروری مختصر بر برخی از نظریه‌های همسو با موضوع تحقیق صورت گرفته است. از جمله دیدگاه‌هایی که به روابط میان افراد توجه دارند، نظریه کنش متقابل نمادین است. براساس این رویکرد، برای فهم رفتار خانواده باید به تعاملات میان اعضا و معناهایی که آن‌ها به این تعاملات نسبت می‌دهند توجه کرد. از این رو، تمرکز کنش‌متقابل‌گرایان بر فرایندهای ارتباطی میان اعضای خانواده و نقش‌هایی است که هر یک بر عهده دارند. به باور جامعه‌شناسانی مانند برگر و کلنر^۱، نوعی تعامل مستمر میان زن و شوهر وجود دارد که به شکل‌گیری واقعیتی مشترک منجر می‌شود (ستوده و بهاری، ۱۳۸۶). بر پایه این نظریه، روابط خانوادگی همواره در حال بازتعریف بوده و به تدریج دستخوش تغییر می‌شوند. با ورود فرزندان، ممکن است نگرش‌ها و شیوه‌های والدین در زمینه تربیت، تعداد فرزندان و نحوه آموزش آن‌ها دگرگون شود و این امر مستلزم بازسازی واقعیت‌های مشترک است. از آنجاکه ویژگی اصلی خانواده، روابط صمیمی و غیررسمی میان

¹ Berger & Kellner

² Coleman

³ Bradshaw

⁴ King

⁵ Noller & Callan

اهمیت گفت‌وگو در روابط خانوادگی تأکید داشت؛ نظریه سرمایه اجتماعی کلمن و مدل انسجام و سازگاری اولسون به توجه بیشتر به اعتماد، صمیمیت، انسجام و انتقال ارزش‌ها کمک کردند و نظریه کنش ارتباطی هابرماس نیز حساسیت پژوهشگر را نسبت به کیفیت گفت‌وگو، امکان بیان آزادانه دیدگاه‌ها و شیوه‌های حل تعارض افزایش داد.

در این پژوهش، نظریه‌ها و مطالعات پیشین برای افزایش حساسیت نظری پژوهشگر و کمک به طراحی اولیه پرسش‌های مصاحبه مورد استفاده قرار گرفتند و مبنای از پیش تعیین‌شده‌ای برای تحلیل داده‌ها نبودند. فرایند کدگذاری، شکل‌گیری مفاهیم، مقوله‌ها و تدوین مدل نهایی بر اساس داده‌های حاصل از مصاحبه‌ها و در تعامل مستمر با داده‌های میدانی انجام شد. به همین دلیل، مفاهیم و مقوله‌های نهایی از دل داده‌ها استخراج شدند و بر اساس چارچوب‌های نظری از پیش تعیین‌شده نبودند.

پیشینه پژوهش

بر اساس نتایج پژوهش **هاتفی‌راد و همکاران (۱۴۰۳)** در شهر یزد بین باور ذهنی والدین برای ایجاد تعامل سازنده با فرزندان و چالش‌های عملی مانند کمبود زمان، فناوری‌های ارتباطی، فرهنگ والدین و شکاف نسلی فاصله وجود دارد که بر کیفیت گفت‌وگو در خانواده تأثیر می‌گذارد. **ساعی (۱۴۰۱ الف)** نشان داد مهم‌ترین موانع گفت‌وگوی بین‌نسلی در ایران شامل مسئولیت‌های سنگین اقتصادی و اجتماعی خانواده، کاهش فراغت جمعی و فضای مشترک، تضعیف مرجعیت والدین، کیفیت نامطلوب روابط والد-فرزند و کمبود مهارت‌های ارتباطی والدین و فرزندان است. **ساعی (۱۴۰۱ ب)** نشان داد در تهران عمده گفت‌وگوهای والدین و فرزندان در خانواده اطلاع‌رسانی در مورد فعالیت‌های آموزشی و روزمره و یا مشارکت در تصمیم‌گیری‌هاست. همچنین سه الگوی ارتباطی گفت‌وشنودی و مشارکتی، مناظره‌ای و تک‌گویی نصیحت‌محور در روابط والدین و فرزندان قابل مشاهده است. **باقری و همکاران (۱۳۹۹)** نشان می‌دهند تعاملات اجتماعی در ایران در خانواده ایرانی کاهش یافته و خانواده با کمبود روابط گرم و افزایش تعاملات سرد مواجه است. این وضعیت نشان‌دهنده آسیب‌پذیری نهاد خانواده و تضعیف آخرین پناهگاه اجتماعی است.

نتایج پژوهش **جعفرزاده پور (۱۳۹۹)** نشان می‌دهد که افزایش مدت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در سطح کشور باعث کاهش تعامل بین نسلی در خانواده می‌شود و گذران فراغت جمعی مجازی حتی با حضور خانواده، روابط نسلی را تقویت نمی‌کند. **فریدی‌زاد و همکاران (۱۳۹۸)** نشان دادند که بین الگوی ارتباطی گفت‌وگو محور والدین و خودگردانی فرزندان در شهر اصفهان رابطه معناداری وجود دارد. همچنین ابعاد برقراری ارتباط، درک حضور

معیارهای اخلاقی بیرونی پیروی می‌کنند تا ارزش‌های درونی (ج) از سطح پایین‌تری از اعتمادبه‌نفس برخوردارند و (د) در استفاده از قضاوت و نظر شخصی به‌عنوان راهنمای رفتار با دشواری مواجه می‌شوند (Noller & Callan, 1991).

هابرماس^۱ در قالب نظریه کنش ارتباطی تلاش می‌کند نشان دهد که کنشگران اجتماعی برای دستیابی به درکی مشترک، از طریق گفت‌وگو، توافق و همکاری با یکدیگر وارد تعامل می‌شوند. از این منظر، ارتباط متقابل ابزاری است که به واسطه آن افراد می‌توانند بسیاری از تعارض‌ها را در سطوح مختلف اجتماعی کاهش داده و حل‌وفصل کنند. در واقع، کنش ارتباطی به‌عنوان میانجی‌ای عمل می‌کند که از طریق آن ذهن کنشگران در جریان گفتار و عمل به هم پیوند می‌خورد و این فرایند عادی رسیدن به تفاهم، نوعی وابستگی و پیوستگی میان آن‌ها ایجاد می‌کند (پیوزی، ۱۳۸۷؛ نیکدل کلاشمی، ۱۴۰۴). همچنین، هابرماس معتقد است که ارتباطات روزمره را می‌توان بر اساس میزان دستیابی به تفاهم یا بروز سوءتفاهم، با معیارهایی مورد ارزیابی قرار داد. این معیارها شامل قابل‌فهم بودن گفتار، درستی و صدق محتوای آن، صداقت گوینده و نیز مناسب بودن شیوه بیان است. بر این اساس، هابرماس نظریه کنش ارتباطی را به‌منزله راهی برای برون‌رفت از مسائل انسانی و اجتماعی در نظر می‌گیرد. به باور او، سلامت جامعه به میزان گسترش توانایی‌های ارتباطی افراد وابسته است و هرچه سطح مهارت‌های زبانی و ارتباطی بالاتر باشد، جامعه نیز از وضعیت مطلوب‌تری برخوردار خواهد بود (Habermas, 1985).

علاوه بر دیدگاه‌های مطرح‌شده، اولسون^۲ بیان می‌کند که دو بعد اساسی در رفتار خانواده، یعنی سازگاری و انسجام، نقش تعیین‌کننده‌ای در عملکرد خانواده دارند. در کنار این دو، بعد سوم با عنوان ارتباط نیز مطرح می‌شود. بر این اساس، فرض بر این است که خانواده‌ها در مواجهه با شرایط و نیازهای مختلف، می‌توانند میزان سازگاری و انسجام خود را تغییر دهند. با رشد و تحول خانواده در طول زمان، معمولاً لازم است این دو بعد برای حفظ کارکرد مطلوب تنظیم شوند. در این میان، الگوهای ارتباطی مثبت مانند بیان صریح خود، شفافیت در تعامل، گوش‌دادن فعال، همدلی و تمرکز بر موضوع مورد بحث، از جمله عواملی هستند که به تسهیل این تغییرات در سازگاری و انسجام خانواده کمک می‌کنند (Olson et al., 1979).

در مرحله طراحی اولیه مصاحبه، مرور نظریه‌های مرتبط تنها به پژوهشگر کمک کرد تا نسبت به ابعاد مختلف پدیده مورد مطالعه حساسیت بیشتری پیدا کند. برای مثال، نظریه کنش متقابل نمادین توجه پژوهشگر را به تعاملات و معناسازی میان والدین و فرزندان جلب کرد؛ نظریه کینگ و دیدگاه نولر و کالان در شناسایی ابعاد مربوط به ساختار قدرت و الگوهای ارتباطی سودمند بودند؛ نظریه برادشو بر

¹ Habermas

² Olson

پیش‌بینی روابط خانوادگی ایفا می‌کند. همچنین هرچه فضای گفت‌وگوی خانوادگی بیشتر باشد، کیفیت زندگی و سلامت نوجوانان افزایش می‌یابد.

نتایج پژوهش سو^۱ و همکاران (۲۰۲۶) نشان دادند که در کشور چین ارتباط والد-فرزندی درباره احساسات منفی نوجوانان با استفاده مشکل‌ساز از شبکه‌های اجتماعی و بازی‌های اینترنتی ارتباط معنادار دارد. بیان فعال یا پاسخ‌دهی نوجوانان به والدین باعث کاهش این رفتارهای مشکل‌ساز می‌شود، درحالی‌که عدم پاسخ‌دهی و کم‌توجهی والدین به احساسات نوجوانان، با افزایش اعتیاد دیجیتال همراه است. تور-آنین و هانیور^۲ (۲۰۲۶) در شهر ماکوردی نشان دادند خانواده‌های گفت‌وگو محور و چندوجهی با سازگاری روانی-اجتماعی بالاتر دانشجویان مرتبط هستند، درحالی‌که خانواده‌های محافظه‌کار و بی‌تفاوت تأثیر ضعیف‌تری دارند و توصیه شد والدین و مؤسسات آموزشی سبک‌های ارتباطی باز و حمایتی را تقویت کنند. سارانریتیچای^۳ و همکاران (۲۰۲۵) نشان می‌دهند که در تایلند جنسیت و سن والدین با صحبت درباره مسائل جنسی با نوجوانان مرتبط است؛ مادران و والدین جوان‌تر بیشتر با فرزندان خود در این زمینه گفت‌وگو می‌کنند و توصیه می‌شود والدین هر چه زودتر و هر دو جنس، در این گفت‌وگوها مشارکت کنند تا شکاف نسلی کاهش یابد. هو و ژو^۴ (۲۰۲۵) نشان دادند که کیفیت ارتباط والد-فرزند درباره احساسات با سلامت روان نوجوانان رابطه معناداری دارد و رفتارهای مثبت ارتباطی والدین و نوجوانان باعث کاهش علائم افسردگی می‌شود، درحالی‌که رفتارهای منفی والدین از طریق تحریک رفتارهای منفی نوجوانان، افسردگی را افزایش می‌دهد.

رحمان^۵ و همکاران (۲۰۲۵) نشان داد که الگوهای ارتباطی پدر-پسر بر حل تعارض و استقلال جوانان ۱۸ تا ۲۵ سال تأثیرگذار است؛ گفت‌وگوی باز و صادقانه پیوندهای عاطفی را تقویت، استقلال را افزایش و تعارضات بین‌فردی را کاهش می‌دهد و ارتباط منفی معناداری بین گفت‌وگوی پدر و همنوایی پسر مشاهده شد. بدل و بارکین^۶ (۲۰۲۵) نشان دادند که گفت‌وگو در خانواده در کشور ترکیه با مهارت‌های مقابله‌ای دانش‌آموزان دبیرستانی، به‌ویژه مقابله مسئله‌محور و جست‌وجوی حمایت اجتماعی، همبستگی مثبت و پیش‌بینی‌کننده دارد. یافته‌ها بر اهمیت آموزش مهارت‌های ارتباطی خانواده و برنامه‌های مشاوره‌ای فردی و گروهی برای تقویت توانایی مقابله دانش‌آموزان با استرس تأکید می‌کند. جاوید^۷ (۲۰۲۴) نشان

فرزندان و مدیریت گفت‌وگوی خانوادگی با خودگردانی فرزندان مرتبط است و گفت‌وگو در خانواده با تقویت توانایی استدلال و مشارکت فرزندان، خودگردانی فردی آن‌ها را افزایش می‌دهد. مرتضوی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که تک‌فرزندان در شهر یزد با وجود تجربه صمیمیت و توجه بیشتر والدین، فشار زیادی در ابعاد مختلف تعامل با والدین متحمل می‌شوند. اصلاح الگوهای تعاملی و آگاه‌سازی والدین می‌تواند در پیشگیری از پیامدهای منفی مؤثر باشد. عباسی و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند که سبک زندگی و ارتباط و تعامل درون خانواده شهر تهران بیشترین تأثیر را بر روابط نسلی دارند. همچنین، معاشرت با گروه همسالان نیز نقش معناداری داشت. طبق نتایج کانی ساناتی و همکاران (۱۳۹۶) الگوهای ارتباطی خانواده با احساس تنهایی نوجوانان دختر در شهرستان سمنان رابطة معنادار دارند. سبک گفت‌وشنود و هم‌نوایی در خانواده با کاهش احساس تنهایی در دختران همراه است و تعامل والدین نقش مهمی در ارتقای سلامت روان و پیوستگی خانوادگی دارد.

بهرامی و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند که الگوهای ارتباطی خانواده با خودکارآمدی و عزت نفس نوجوانان شهرستان کرج رابطه معناداری دارند. جهت‌گیری گفت‌وشنود با خودکارآمدی و عزت نفس رابطه مثبت و جهت‌گیری هم‌نوایی رابطه منفی دارد و می‌تواند این متغیرها را پیش‌بینی کند. رازقی و اسلامی (۱۳۹۴) نشان دادند که تفاوت‌های فردی و اجتماعی، نبود مهارت‌های ارتباطی و مسائل اقتصادی از علل اصلی بروز تعارض خانوادگی در شهر قائمشهر هستند و این تعارضات می‌تواند به درگیری لفظی و جسمی، کاهش سرمایه اجتماعی و بی‌اعتنایی یا طلاق عاطفی منجر شود. جعفرنژاد و همکاران (۱۳۹۴) نشان دادند که در شهر بیرجند جهت‌گیری گفت‌وشنود والدین پیش‌بینی‌کننده منفی و معنادار شدت تعارض در نوجوانان است، درحالی‌که جهت‌گیری هم‌نوایی در پسران پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنادار شدت تعارض است. حیدری (۱۳۹۳) نشان داد که در شهرستان پاکدشت بین الگوهای ارتباطی خانواده و احساس تنهایی رابطه معناداری وجود دارد و جهت‌گیری گفت‌وشنود و هم‌نوایی می‌توانند احساس تنهایی را پیش‌بینی کنند. همچنین تعاملات باز خانوادگی با کاهش احساس تنهایی و الگوهای محدودکننده با افزایش آن همراه است. شهرکی ثانوی و همکاران (۱۳۹۰) نشان دادند که الگوهای ارتباطی خانواده در شهر زاهدان با ابعاد مختلف کیفیت زندگی نوجوانان رابطه معناداری دارند و الگوی ارتباطی نقش مهمی در

¹ Su

² Tor-Anyiin & Hanior

³ Saranrittichai

⁴ Hu & Zhou

⁵ Rahman

⁶ Bedel & Barkin

⁷ Javid

این تجربه‌ها نسبت می‌دهند، به‌ویژه در بستر فرهنگی و اجتماعی شهر یزد، با رویکردی کیفی بررسی کرده باشند، محدود است.

براین اساس، پژوهش حاضر تلاش دارد با تمرکز بر گفت‌وگوی بین‌نسلی در خانواده‌های شهر یزد، از سطح توصیف موانع یا سنجش روابط میان متغیرها فراتر برود و فرایندها، شرایط، کنش‌ها و پیامدهای شکل‌گیری این پدیده را بر پایه تجربه زیسته جوانان تبیین کند.

روش پژوهش و داده‌ها

این پژوهش با رویکرد کیفی و مبتنی بر روش‌شناسی نظریه زمینه‌ای به انجام رسیده است. در این شیوه، فرایند گردآوری داده‌ها و تحلیل آن‌ها به‌صورت هم‌زمان و در تعامل پیوسته با یکدیگر پیش می‌رود. در چنین رویکردی، پژوهشگر بدون تکیه بر نظریه‌ای از پیش تعیین‌شده وارد میدان می‌شود و تلاش می‌کند مطالعه را از بطن واقعیت آغاز کرده و اجازه دهد مفاهیم و مقوله‌ها به‌تدریج از دل داده‌های میدانی شکل بگیرند (اشتراوس و کوربین، ۱۳۹۱). در جریان اجرای تحقیق، پس از طراحی اولیه سؤالات مصاحبه بر اساس مفاهیم و مقولات ابتدایی، پرسش‌ها به‌تدریج دقیق‌تر، عمیق‌تر و جنبه‌ای نظری‌تر پیدا کردند و گردآوری داده‌ها با تمرکز بر ابعاد روشن‌تر ادامه یافت. همچنین جمع‌آوری داده‌ها تا زمان دستیابی به اشباع نظری تداوم داشت. اشباع نظری زمانی حاصل شد که مصاحبه‌های جدید دیگر به تولید کد یا مقوله تازه و تغییر در روابط میان مقولات منجر نمی‌شدند. بررسی داده‌ها نشان داد که از مصاحبه شانزدهم به بعد، اطلاعات عمدتاً تکراری بود و داده جدیدی به ساختار مفهومی پژوهش افزوده نشد؛ بنابراین، پس از انجام ۲۰ مصاحبه و تأیید کفایت داده‌ها، فرایند گردآوری داده‌ها متوقف شد.

جامعه آماری این پژوهش را جوانان مجرد ۱۵ تا ۳۰ سال تشکیل می‌دهند که در کنار خانواده زندگی کرده و نوعی از تعارضات خانوادگی را تجربه کرده‌اند. از میان این افراد، ۲۰ نفر بر پایه نمونه‌گیری نظری انتخاب شده و مورد مصاحبه قرار گرفتند. در این پژوهش، نمونه‌گیری نظری به‌صورت مرحله‌ای و هم‌زمان با گردآوری و تحلیل داده‌ها انجام شد. در ابتدا، مشارکت‌کنندگانی انتخاب شدند که تجربه آشکارتری از تعارضات خانوادگی و مسائل مرتبط با گفت‌وگوی بین‌نسلی داشتند تا ابعاد اولیه پدیده مورد مطالعه شناسایی شود. سپس، بر اساس تحلیل مصاحبه‌های انجام‌شده و مقولات در حال شکل‌گیری، انتخاب مشارکت‌کنندگان بعدی با هدف تکمیل و غنی‌سازی مفاهیم ادامه یافت. در ادامه، نمونه‌گیری به سمت حداکثر تنوع هدایت شد و تلاش گردید مشارکت‌کنندگانی از نظر جنسیت، طبقه اقتصادی، مناطق

می‌دهند که تجربه‌های کودکی والدین و سبک‌های تربیتی آن‌ها در پاکستان می‌تواند رفتارهای والدگری نسل بعد را شکل دهد و این الگوها از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شوند و بر کیفیت تعامل والد-فرزند و روابط خانوادگی تاثیر قابل‌توجهی دارند. زاپف^۱ و همکاران (۲۰۲۴) در یک مطالعه مرور نظام‌مند نشان دادند که کیفیت ارتباط والد-فرزند از دیدگاه نوجوانان با سلامت روان آن‌ها رابطه معناداری دارد، به‌طوری‌که کیفیت بالاتر ارتباط با کاهش مشکلاتی مانند افسردگی، اضطراب و افکار خودکشی همراه است. این یافته‌ها بر اهمیت بهبود ارتباط والد-فرزند در ارتقای سلامت روان نوجوانان تأکید دارد.

میشرا و سینگ^۲ (۲۰۲۳) نشان دادند که شکاف نسلی میان والدین و فرزندان در هند ناشی از تفاوت در نگرش‌ها، ارزش‌ها و باورها است و می‌تواند تعامل والد-فرزند را دشوار کند، اما فرصت‌هایی برای یادگیری و بهبود فراهم می‌کند. **آنیاکوها^۳ و همکاران (۲۰۲۳)** نشان دادند که الگوهای ارتباطی خانواده در شهر نسوکا در کشور نیجریه، به‌ویژه ارتباط باز، موجب افزایش اعتماد، صمیمیت و کیفیت رابطه والد-فرزند می‌شود، درحالی‌که عواملی مانند مشغله والدین و تفاوت در سبک‌های ارتباطی از موانع این رابطه هستند. همچنین استفاده از ابزارهای دیجیتال می‌تواند به بهبود ارتباطات خانوادگی کمک کند. **اومنیویه^۴ و همکاران (۲۰۲۳)** نشان دادند که در ایالت انوگو الگوهای ارتباطی خانواده با سبک‌های مدیریت تعارض نوجوانان رابطه معناداری دارند، به‌طوری‌که الگوهای مبتنی بر گفت‌وشنود با شیوه‌های سازگارانه‌تر و الگوهای محدودکننده با شیوه‌های ناکارآمدتر در حل تعارض همراه است. **آشتاپوتره^۵ و همکاران (۲۰۲۲)** در یک مطالعه مروری نظام‌مند نشان دادند که ارتباط خانوادگی مؤثر نقش مهمی در عملکرد و انسجام خانواده دارد و کمبود زمان و فرصت برای گفت‌وگو میان والدین و فرزندان می‌تواند مانع برقراری ارتباط مثبت و کاهش عملکرد خانوادگی شود.

مرور پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که مطالعات داخلی و خارجی بیشتر بر دو موضوع اصلی تمرکز داشته‌اند: نخست، بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با پیامدهای روان‌شناختی، رفتاری و اجتماعی فرزندان و دوم، شناسایی عوامل و موانع مؤثر بر گفت‌وگوی والدین و فرزندان. بخش زیادی از این پژوهش‌ها نیز با رویکردی کمی، ارتباط میان متغیرهایی همچون گفت‌وشنود، همنوایی، تعارض، خودگردانی، احساس تنهایی و سلامت روان را سنجیده‌اند. در مقابل، پژوهش‌هایی که فرایند شکل‌گیری یا تضعیف گفت‌وگوی بین‌نسلی، سازوکارهای اجتماعی و ارتباطی مؤثر بر آن و معنایی را که فرزندان به

¹ Zapf

² Mishra & Singh

³ Anyakoha

⁴ Umennuihe

⁵ Ashtaputre

ارتباط میان مقولات تبیین شده و الگوی پارادایمی پژوهش طراحی شد و در نهایت در مرحله کدگذاری گزینشی، مقوله هسته‌ای استخراج و ارائه گردید. فهرست مشارکت‌کنندگان نیز در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

در این پژوهش، به‌منظور اطمینان از اعتبار و استحکام داده‌های کیفی، از معیارهای پیشنهادی لینکلن و گوبا شامل اعتبارپذیری، قابلیت اعتماد، تأییدپذیری و انتقال‌پذیری (حریری، ۱۳۸۵) استفاده شد. برای تحقق معیار اعتبارپذیری، سه راهکار به‌کار گرفته شد. نخست، بازبینی توسط مشارکت‌کنندگان؛ بدین‌صورت که یافته‌ها در اختیار برخی از مشارکت‌کنندگان قرار گرفت تا دیدگاه‌ها و نظرات خود را درباره نتایج ارائه دهند. دوم، مقایسه تحلیلی داده‌ها؛ به این معنا که داده‌های اولیه و خام به‌طور مداوم مورد مراجعه و بررسی قرار گرفت تا میزان انطباق مفاهیم و مقوله‌های استخراج‌شده با داده‌های اصلی ارزیابی شود. سوم، بررسی و نظارت بیرونی که از طریق راهنمایی و ارزیابی مستمر اساتید راهنما و مشاور در تمامی مراحل پژوهش انجام گرفت (مرادی و همکاران، ۱۴۰۲؛ زارعی محمودآبادی و همکاران، ۱۴۰۳). همچنین، برای تقویت انتقال‌پذیری یافته‌ها، تلاش شد زمینه انجام پژوهش، شرایط مطالعه و جزئیات مرتبط با فرایند تحقیق به‌صورت دقیق و کامل توصیف شود. در ادامه سعی شد بازاندیشی بر اساس معیارهای مطرح شده در مرادی و همکاران (۱۴۰۴) صورت گیرد.

مختلف شهری و گروه‌های سنی متفاوت انتخاب شوند تا ابعاد گوناگون پدیده به‌طور جامع بررسی شود. در این تحقیق، تمامی ملاحظات اخلاقی از جمله حفظ آسایش و احترام مشارکت‌کنندگان موردتوجه قرار گرفت. پیش از انجام مصاحبه، از طریق تماس تلفنی با هر یک از افراد، ضمن معرفی پژوهش و بیان اهداف آن و ایجاد اعتماد، زمان و مکان مصاحبه (دانشگاه، کافه یا محیط کتابخانه) هماهنگ شد. مدت زمان مصاحبه‌ها متفاوت بود و بین ۴۵ دقیقه تا ۳ ساعت و ۲۰ دقیقه به طول انجامید. گفت‌وگوها تا زمانی ادامه می‌یافت که پرسش جدیدی مطرح نشود یا مشارکت‌کننده نکته تازه‌ای برای افزودن نداشته باشد. همچنین به‌منظور حفظ حریم خصوصی افراد، از نام‌های مستعار استفاده شد تا هویت واقعی آنان قابل شناسایی نباشد.

در این پژوهش، تحلیل داده‌ها به‌صورت هم‌زمان با جمع‌آوری آن‌ها و بر اساس روش کدگذاری انجام گرفت. فرآیند تحلیل در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی صورت پذیرفت. در مرحله کدگذاری باز، بر اساس رویکرد اشتراوس و کوربین (۱۳۹۱)، متن مصاحبه‌ها با دقت بررسی شد و مفاهیم و مقولات اولیه استخراج گردید. پژوهشگر در این مرحله ابتدا تلاش کرد مجموعه‌ای نسبتاً گسترده از مفاهیم اولیه را شناسایی کرده و سپس با بازگشت‌های مکرر به داده‌ها، به پالایش، ادغام و سازمان‌دهی مقولات بپردازد. این روند به‌صورت رفت‌وبرگشتی میان داده‌ها و مفاهیم ادامه یافت تا در نهایت یک ساختار مفهومی منسجم شکل گیرد. در مرحله کدگذاری محوری،

جدول ۱. مشخصات مشارکت‌کنندگان

Table 1. Characteristics of the participants

نام مشارکت‌کنندگان	سن	طبقه اقتصادی	تحصیلات	تعداد اعضای خانوار
آزاده	۲۰	بالا	کارشناسی مردم شناسی	۴ نفر
کیمیا	۲۰	متوسط	کارشناسی فیزیک	۴ نفر
کوثر	۲۱	بالا	کارشناسی گردشگری	۵ نفر
میلاد	۲۱	بالا	کارشناسی حقوق	۳ نفر
پوریا	۲۲	متوسط	کارشناسی مردم شناسی	۴ نفر
آیدا	۲۲	بالا	کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی	۵ نفر
ارسلان	۲۳	متوسط	دیپلم ریاضی	۳ نفر
پسنا	۲۳	متوسط	کارشناسی شیمی محض	۳ نفر
دنیا	۲۳	متوسط	کارشناسی حسابداری	۵ نفر
رها	۲۳	پایین	کارشناسی ارشد علوم سیاسی	۳ نفر
نیات	۲۳	پایین	کارشناسی جامعه شناسی	۵ نفر
مژده	۲۳	بالا	کارشناسی ارشد حسابداری	۵ نفر
پناه	۲۴	متوسط	کارشناسی شیمی	۵ نفر
آیناز	۲۴	متوسط	کارشناسی برنامه ریزی اجتماعی	۶ نفر
باران	۲۴	پایین	کارشناسی مواد و متالوژی	۵ نفر
امیرعلی	۲۵	پایین	دیپلم علوم انسانی	۵ نفر
فاطمه	۲۶	بالا	کارشناسی ارشد روانشناسی	۳ نفر
امین	۲۶	بالا	دکتری مدیریت	۴ نفر
محمد	۲۷	متوسط	دیپلم علوم تجربی	۴ نفر
مونا	۲۷	بالا	کارشناسی ارشد روانشناسی	۴ نفر

یافته‌ها

هسته از ۱۲ مقوله اصلی، ۴۲ مقوله فرعی و ۲۰۷ مفهوم برساخته شد که در جدول ۲ نشان داده شده است.

در این پژوهش، با ثبت دقیق داده‌ها و تحلیل عمیق گزاره‌ها، مفاهیم اولیه، مقوله‌های فرعی، اصلی و مقوله هسته را استخراج کردیم. مقوله

جدول ۲. مقوله‌های فرعی، اصلی و هسته استخراج شده بر اساس تحلیل مصاحبه‌ها

Table 2. Subcategories, main categories, and the core category derived from interview analysis

مقوله هسته	مقولات اصلی	مقولات فرعی
مهارت ناکافی در گفت‌وگو		فقدان فرهنگ گفت‌وگو در خانواده
		فقدان عمق در گفت‌وگوی خانوادگی
		ناکامی در یادگیری مهارت گفت‌وگو
		گفت‌وگو محدود به تریابی
اختلاف ادراکی از گفت‌وگو		احساس نادیده گرفته شدن و افت مشارکت
		درک نشدگی فرزند
		شکاف نسلی و اختلال در درک متقابل
		تعامل تحکمی و محدودکننده
گفت‌وگوی بی‌قدرت، سایه تحکم در خانواده		نوسان بین تحکم و گفت‌وگو در تعامل با والدین
		بی‌اثر بودن گفت‌وگو در تغییر نظر والدین
		انسداد گفت‌وگو در مسائل شخصی
		انسداد گفت‌وگو در مسائل عاطفی
تابوهای گسترده در گفت‌وگو		انسداد گفت‌وگو در مسائل جنسی
		انسداد گفت‌وگو در مسائل اعتقادی
		سرکوب گفتار فرزند توسط خانواده
		پیامد روانی و عاطفی سرکوب فرزند
صدای سرکوب شده		تحقیر نظرات فرزند
		گفت‌وگوهای تنش‌آلود در خانواده
		اختلال در گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز در خانواده
		ناکارآمدی گفت‌وگو و بروز دعوا
گفت‌وگو به مثابه میدان کشمکش		تعامل کنایه‌آمیز و انتقادی والدین
		ترس از ابراز خود در برابر والدین
		قهر به مثابه مکانیزمی کاراکنتر
		برون‌سپاری مسائل خانوادگی به خویشاوندان توسط والدین
گفت‌وگو در کما		نامانی فضای گفت‌وگویی در خانواده
		فاصله‌گیری عاطفی فرزند از والدین
		کاهش گفت‌وگو به واسطه ناکامی
		گفت‌وگوهای بی‌حاصل
عدم گفت‌وگو به مثابه عدم تعارض		جایگزینی دوستان در گفت‌وگو
		کنش‌های مقاومتی فرزند
		خودداری از گفت‌وگو برای جلوگیری از تعارض
		پنهان‌کاری فرزند در تعامل با والدین
انتخاب آگاهانه دروغ به جای گفت‌وگو		پنهان‌کاری به دلیل ترس از سرزنش
		دروغ به جای گفت‌وگو
		سکوت پس از تجربه بد
		محدود شدن گفت‌وگو با مادر
مادر به مثابه پل ارتباطی		نبود گفت‌وگو با پدر
		واسطه‌گری مادر در تعامل با پدر
		فرسودگی/خستگی والدین در تعامل
		کم‌حرفی فرزند
فرسایش تعامل خانوادگی		بی‌رغبتی فرزند به گفت‌وگو
		کاهش حضور و همراهی والدین در تعامل

مهارت ناکافی در گفت‌وگو

این مقوله اصلی نشان می‌دهد که گفت‌وگو در خانواده به‌عنوان امر ضروری و طبیعی در روابط شکل نگرفته است. در این خانواده‌ها، از همان ابتدا نشستن دور هم، حرف زدن و شنیدن بخشی از زندگی روزمره نبوده و افراد در چنین فضایی رشد کرده‌اند که در آن هر کس کار خود را می‌کند و ارتباطات به حداقل ممکن تقلیل یافته است. در چنین بستری، آنچه به‌عنوان گفت‌وگو وجود دارد، بیشتر به تبادل‌های کوتاه و پراکنده محدود می‌شود که عمق چندانی ندارد و به شناخت، نزدیکی و حل مسئله منجر نمی‌شود. این تجربه مداوم از نبود گفت‌وگو، به‌مرور خودش را در ناتوانی افراد در بیان نشان می‌دهد. جوانان مشارکت‌کننده به‌وضوح اشاره می‌کنند که یاد نگرفتند حرف بزنند و این یاد نگرفتن فقط به خانواده محدود نمی‌ماند، بلکه به بخشی از هویت ارتباطی آن‌ها تبدیل می‌شود. وقتی فرد نتواند در خانه درباره نیازها، احساسات یا حتی مسائل مهم زندگی‌اش صحبت کند، کم‌کم این ناتوانی را به سایر روابطش هم انتقال می‌دهد. در چنین شرایطی، رابطه میان اعضای خانواده به شکلی پیش می‌رود که در ظاهر کنار هم هستند اما در واقع شناخت عمیقی از یکدیگر ندارند. افراد به حضور هم عادت کرده‌اند، اما از دنیای درونی یکدیگر بی‌خبرند. محمد (۲۷ساله، دبیرم علوم تجربی، عضو خانواده ۴ نفره) تجربه خود را این‌گونه شرح می‌دهد:

«اصلاً هیچی وقت نمی‌زاریم صحبت کنیم باهمدیگه و چون تو این فضا بزرگ شدیم حرف‌زدن و گفت‌وگو کردن با همدیگه رو یاد نگرفتیم و به‌نظر من یکی از دلایلی که تو خانواده اینقدر اختلاف وجود داره به این دلیل که حرف نمی‌زنیم باهمدیگه خب آدم‌ها وقتی با همدیگه حرف نزنن شناختی از همدیگه هم ندارن، انگار چهارتا غریبه دارن تو یکی خونه باهمدیگه زندگی میکنن که عادت کردن به هم.»

از طرف دیگر، مواجهه با الگوهای دیگر چه در رسانه و چه در زندگی دوستان باعث می‌شود این نبود گفت‌وگو بیشتر به چشم بیاید و این آگاهی نوعی حس فقدان را ایجاد می‌کند. در برخی موارد، گفت‌وگو فقط در شرایط خاصی مثل حضور در جلسات تفریحی امکان‌پذیر می‌شود، یعنی جایی خارج از فضای طبیعی خانواده و این موضوع نشان می‌دهد که گفت‌وگو به موقعیتی وابسته است که نیاز به واسطه دارد. نبات (۲۳ساله، لیسانس جامعه‌شناسی، عضو خانواده ۵ نفره) می‌گوید:

«نبوده که دور هم جمع بشم بگیم خب فلانی تو بگو مثلاً هفته‌ت چه‌جوری گذشته؟ چون من از رسانه‌ها دیدم که این‌جوری بوده و خب میگم یکی از دوستانم این شکلی بود که وضعیت این‌چنینی داشت و خیلی هم آدم موفق‌تری شد، احساس می‌کنم که همه اینا برمیگرده به خانواده و واقعا خانواده سالم آدم سالم تحویل جامعه میده.»

اختلاف ادراکی از گفت‌وگو

تجربه زیسته جوانان مورد مطالعه بیانگر وضعیتی است که در آن گفت‌وگو دیگر یک کنش مشترک برای فهمیدن نیست، بلکه به میدان نابرابری در شنیده شدن و درک شدن تبدیل شده است. در این تجربه، مسئله این نیست که گفت‌وگو وجود ندارد بلکه مسئله این است که آنچه یک طرف به‌عنوان گفت‌وگو تجربه می‌کند، از سوی طرف دیگر به رسمیت شناخته نمی‌شود. پاسخ‌های کوتاه، بی‌حوصلگی، قطع کردن صحبت یا تغییر موضوع، همگی تجربه‌ای را شکل می‌دهند که در آن فرد احساس می‌کند حضورش در گفت‌وگو جدی گرفته نمی‌شود در چنین بستری، مشارکت در گفت‌وگو به تدریج معنای خود را از دست می‌دهد. وقتی فرد بارها تلاش می‌کند اما با بی‌توجهی یا عدم همراهی مواجه می‌شود، سکوت یا کناره‌گیری را انتخاب می‌کند و به‌مرور نقش خود را در تعاملات خانوادگی کمرنگ می‌کند. این وضعیت با تجربه عمیق‌تری از درک نشدن گره خورده است، جوانان از تلاش برای توضیح دادن و بیان دیدگاه‌هایشان می‌گویند اما درنهایت با این احساس مواجه می‌شوند که طرف مقابل همچنان در جهان معنایی خود باقی مانده و تغییری در فهم او ایجاد نشده است و این تجربه گفت‌وگو را به کنشی فرسایشی تبدیل می‌کند. دنیا (۲۳ ساله، لیسانس حسابداری، عضو خانواده ۵ نفره) در این باره می‌گوید:

«این اتفاق پیش اومده بود مثلاً آقا داشتم یه چیزی میگفتم ولی اصلاً اونا هیچ توجهی به حرف من نکردن و حس کردم خب الان به من هیشکی گوش نمیده یا مثلاً بگن خسته‌ام حوصله ندارم حالا فردا یا مثلاً این‌چه بحثیه که تو داری میگی ما هزار بار راجبش صحبت کردم.»

در پس این احساس نادیده گرفته شدن و درک نشدن، نوعی شکاف عمیق‌تر قابل‌مشاهده است که به تفاوت در جهان‌های زیسته بازمی‌گردد. جوانان به‌وضوح به این نکته اشاره می‌کنند که والدین آن‌ها در نسلی کاملاً متفاوت رشد کرده‌اند، زمینه‌ای که تجربه‌هایی مانند روابط پیش از ازدواج، حضور در فضای مجازی یا مواجهه با سبک‌های متنوع زندگی در آن یا وجود نداشته یا بسیار محدود بوده است. در مقابل، نسل جدید در فضایی شکل گرفته که این تجربه‌ها بخشی عادی از زندگی روزمره محسوب می‌شوند. در چنین شرایطی نبود زبان و تجربه مشترک مانع از شکل‌گیری درک متقابل می‌شود. پناه (۲۴ ساله، لیسانس شیمی، عضو خانواده ۵ نفره) درباره فاصله نسلی بین خود و والدینش می‌گوید:

«بین دنیا متفاوت دیگه، اونا از یه نسلن ما از یه نسلیم اونا برا نسلی هستن که مامان من بابا منو ندیده بوده ازدواج کرده، خب من چه‌جوری برم از روابطم با پسر با اونا صحبت کنم؟!»

گفت‌وگوی بی قدرت، سایه تحکم در خانواده

در بسیاری از خانواده‌ها نوعی پارادوکس در دل روابط خانوادگی وجود دارد، جایی که گفت‌وگو ظاهراً وجود دارد اما در واقع در حاشیه یک ساختار تحکمی قرار گرفته که در آن تصمیم‌گیری از پیش تعیین شده و جای چندان برای چانه‌زنی یا تغییر باقی نمی‌گذارد و در اینجا جوانان با نوعی گفت‌وگوی بی‌اثر مواجه‌اند که صرفاً یک مسیر یک‌طرفه است و نه ابزاری برای به تفاهم رسیدن. در چنین فضایی، گفت‌وگو به جای اینکه با حس مشارکت و دیده‌شدن همراه باشد با نوعی احساس سرکوب در بیان گره می‌خورد. وقتی والدین در موضوعات مختلف بر نظر خود پافشاری می‌کنند و حتی در برخی موارد آن را با تهدید، اجبار یا دعوا تثبیت می‌کنند، گفت‌وگو عملاً به ابزاری برای اعمال قدرت تبدیل می‌شود و در اینجا صحبت کردن نه برای شنیدن دیگری بلکه برای تثبیت موضع خود است. همچنین برخی از جوانان مشارکت‌کننده معتقدند گفت‌وگو زمانی فعال می‌شود که با منافع یا چارچوب‌های پذیرفته‌شده والدین همخوانی داشته باشد و در غیر این صورت، جای خود را به تحکم می‌دهد. در نتیجه، بودن تحکم در گفت‌وگو و ناکامی در تلاش برای تغییر نظر والدین باعث بوجود آمدن ناامیدی و احساس بی‌فایده‌بودن گفت‌وگو در فرد می‌شود و این ناامیدی فقط به یک موضوع خاص محدود نمی‌شود بلکه به‌مرور به تمام حوزه‌های تعامل سرایت می‌کند و انگیزه برای ادامه گفت‌وگو کاهش پیدا می‌کند. رها (۲۳ ساله، فوق لیسانس علوم سیاسی، عضو خانواده ۳ نفره) در این باره می‌گوید:

«تحکم میکنن مثلاً من بخوام با دوستم برم بیرون جوابشون نه هست و نه یعنی حق نداری امروز بری و هرچی دلیل بیاری و حرف بزنی جواب نه اونا تغییری نمیکنه و من نمیتونم واقعا نظراتشون رو تغییر بدم و اونا اینجورین که اگه یه چیزو خوب بدونن دیگه خوب می‌دونن یا اگه چیزی رو بد می‌دونن دیگه بد می‌دونن و تو با حرف زدن نمیتونی قانعشون کنی ...»

تابوهای گسترده در گفت‌وگو

تابوهای گسترده در گفت‌وگو نشان‌دهنده محدودیت‌های عمیقی است که توانایی جوانان برای بیان خود و مشارکت در تعاملات خانوادگی را محدود می‌کند و به شکل‌گیری تجربه‌ای از خودسانسوری و اجتناب از بیان احساسات، خواسته‌ها و مسائل شخصی می‌انجامد. در حوزه مسائل شخصی جوانان اغلب از به اشتراک گذاشتن موضوعاتی مانند تغییر سبک زندگی، مسائل طبیعی بدن، مسائل مالی و سیاسی و فعالیت‌های روزمره با والدین خود اجتناب می‌کنند. حتی در مواردی که خانواده نسبتاً آزادی را فراهم می‌کنند، جوانان به دلیل ترس از واکنش منفی، سرزنش یا ایجاد تنش ترجیح می‌دهند این موضوعات را بیان نکنند. پوریا (۲۲ ساله، لیسانس مردم‌شناسی، عضو خانواده ۴ نفره) درباره تجربه خود می‌گوید:

«تو ذهنم این بود که اگه خواستم ادامه بدم ارشد که هیچی برای دکترا هم یه خونه مجردی بگیرم چند روز پیش مقدمه‌چینی کردم قاطعانه گفتن نه و کلاً چیزایی که ذهنمو مشغول کرده آیندم چون معتقدم الان من پیام ذکرش بکنم یه انرژی منفی میدن که ذهن منو از اینی که هست شلوغ تر کنه پس بنابراین نمیگم».

این محدودیت‌ها در حوزه مسائل عاطفی، مسائل جنسی و روابط با جنس مخالف شدت بیشتری پیدا می‌کند. جوانان مشارکت‌کننده بیان می‌کنند که بیان احساسات عاشقانه، رابطه جنسی و تعاملات اجتماعی با جنس مخالف با محدودیت شدید روبه‌رو است و هرگونه تلاش برای بازکردن این موضوعات معمولاً با مخالفت یا واکنش منفی والدین مواجه می‌شوند. این محدودیت‌ها، ترس از قضاوت، خجالت و تجربه منفی قبلی نه تنها مانع گفت‌وگو می‌شوند بلکه جوانان را به پنهان کردن تجربه‌های عاطفی خود و حتی دوری از والدین و گفت‌وگو روزمره می‌کشاند. علاوه بر این، تابوهای گسترده در حوزه اعتقادات و باورهای فردی نیز دیده می‌شود که نه تنها گفت‌وگو آزاد را محدود می‌کنند بلکه مانع شکل‌گیری فضای باز فکری و تبادل نظر می‌شود. یسنا (۲۳ ساله، لیسانس شیمی، عضو خانواده ۳ نفره) می‌گوید:

«من هیچ وقت نمیتونم به خانواده‌ام در مورد رابطه‌م با یه پسر دیگه یه جنس مخالف صحبت کنم یا پیام بهشون بگم من مثلاً به یکی علاقه دارم هیچ‌وقت این اتفاق نیفتاده و اون شرایط برام فراهم نیست که باهاشون صحبت کنم قطعاً باهام مخالفت میشه و مخالفت خیلی جدی یا مثلاً خیلی روابط جنسی خارج از چارچوب ازدواج رو غیر اخلاقی می‌دونن من اون رو غیر اخلاقی نمی‌دونم».

در مجموع، تابوهای گسترده در گفت‌وگو شبکه‌ای از محدودیت‌ها هستند که در ابعاد مختلف زندگی جوانان حضور دارد و تأثیر عمیقی بر تجربه روزمره آن‌ها از تعامل با والدین دارد. انسداد گفت‌وگو در مسائل مختلف به تدریج باعث تغییر معنای گفت‌وگو در ذهن جوانان می‌گردد و به تجربه‌ای از محدودیت، تهدید و فشار تبدیل می‌شود. این وضعیت همچنین بازتابی از شکاف نسلی عمیق و تفاوت در تجربه‌های زیسته است که امکان گفت‌وگوی آزاد و متقابل را محدود می‌کند.

صدای سرکوب شده

این مقوله اصلی به وضعیتی اشاره دارد که در آن جوانان در فضای خانواده، امکان بیان آزادانه و محترمانه خود را به تدریج از دست می‌دهند. روایت جوانان نشان می‌دهد که این سرکوب، در سطحی بسیار روزمره و عادی از مداخله در نحوه خندیدن و صحبت کردن گرفته تا محدود کردن شیوه تعامل با دیگران جریان دارد و حتی ساده‌ترین کنش‌های ارتباطی می‌تواند با واکنش‌های کنترلی مواجه شوند. نبود فرهنگ شنیدن و به رسمیت شناختن تفاوت، به عنوان یکی

وجود دارد. این تنش نه تنها از سوی والدین بلکه در واکنش متقابل فرزندان نیز دیده می‌شود، به گونه‌ای که خود جوانان نیز از واکنش‌های تند، پرخاشگرانه یا حالت تدافعی در برابر والدین سخن می‌گویند. این وضعیت نشان می‌دهد که گفت‌وگو به تدریج به الگویی تعاملی تبدیل شده که در آن هر دو طرف به جای شنیدن و درک یکدیگر، در حال دفاع از موضع خود هستند، در نتیجه حتی مسائل کوچک و روزمره به یک تعارض بزرگ تبدیل می‌شود. این امر باعث می‌شود که حتی زمانی که اعضای خانواده تلاش می‌کنند درباره موضوعی صحبت کنند، پیشاپیش انتظار تنش وجود داشته باشد و همین انتظار خود به تشدید آن کمک می‌کند. ادامه دار بودن این تجربه‌ها به تدریج به شکل‌گیری نوعی ترس از گفت‌وگو در میان جوانان منجر می‌شود. وقتی هر تلاش برای صحبت کردن با تنش و دعوا همراه باشد فرد ترجیح می‌دهد از ورود به گفت‌وگو اجتناب کند یا به قهر و سکوت پناه ببرد. مونا (۲۷) ساله، فوق لیسانس روان‌شناسی، عضو خانواده ۴ نفره می‌گوید:

«اصلاً یعنی هیچ وقت نمی‌تونیم با همدیگه به هیچ نقطه اشتراکی برسیم همیشه باید بحث کنیم جنگ کنیم دعوا کنیم هیچ وقت ما نمی‌تونیم آروم بشینیم با همدیگه حرف بزنین با همدیگه تعامل داشته باشیم هیچ وقت نشده. ما سر بحثای کوچیکم با هم اختلاف نظر داریم حتی سر اینکه فردا چی چی درست کنیم..»

برونی کردن گفت‌وگو

در برخی از تجربه‌های زیسته، گفت‌وگو در خانواده نه تنها در درون خود به بن‌بست می‌رسد بلکه اساساً از چارچوب خانواده خارج شده و به بیرون از آن منتقل می‌شود. در این وضعیت، اختلاف‌ها و مسائل به جای آنکه در فضای خصوصی و درون خانوادگی حل شوند، به خویشاوندان کشیده می‌شوند و این فرایند به خوبی نشان‌دهنده نوعی ناتوانی در شکل‌دهی به گفت‌وگوی مستقل در خانواده است که در این میان والدین نقش پررنگی دارند. به‌ویژه زمانی که یکی از والدین به جای مواجهه مستقیم با فرزند، موضوع را با دیگران در میان می‌گذارد، گفت‌وگو از یک رابطه دوطرفه خارج شده و به موضوعی عمومی تبدیل می‌شود و این انتقال، مرزهای حریم خصوصی را از بین می‌برد. در این شرایط خانه دیگر به عنوان فضای امن و محرمانه تجربه نمی‌شود بلکه به محیطی تبدیل می‌شود که هر آنچه در آن گفته می‌شود، می‌تواند به بیرون درز پیدا کند. در مجموع برونی کردن گفت‌وگو را می‌توان نشانه‌ای از تضعیف کارکرد ارتباطی خانواده در نظر گرفت. وضعیتی که در آن ناتوانی در حفظ حریم، نبود اعتماد و فقدان فضای امن برای بیان، باعث می‌شوند گفت‌وگو از مسیر طبیعی خود خارج شود. همین امر، فاصله میان اعضا را عمیق‌تر و امکان شکل‌گیری یک گفت‌وگو موثر و معنادار را محدود می‌کند. امین (۲۶) ساله، دکتری مدیریت، عضو خانواده ۴ نفره درباره تجربه خود می‌گوید:

از زمینه‌های مهم این سرکوب عمل می‌کند. این تجربه به‌ویژه در موقعیت‌هایی که فرد تلاش می‌کند نظر خود را در جمع خانواده مطرح کند یا در موضوعات حساس‌تری مانند مسائل اجتماعی، سیاسی یا ارزشی با شدت بیشتری بروز پیدا می‌کند و ورود به گفت‌وگو اغلب با قطع شدن یا برچسب‌زنی یا واکنش‌های صریح‌تر و تحقیرآمیز همراه است. در اینجا مسئله فقط اختلاف نظر نیست بلکه انکار صلاحیت فرد برای مشارکت در گفت‌وگو است. ارسلان (۲۳) ساله، دیپلم ریاضی، عضو خانواده ۴ نفره تجربه تحقیر شدن خود را اینگونه بازگو می‌کند:

«توی بحثی مثلاً دارن بحث می‌کنن راجع به جامعه و اینا منم مثلاً هر موقع اومدم خیلی رادیکال عقایدمو بگم و اینا شده که بگن که مثلاً تو حالت نیست حرف نزن خفه شو...»

تجربه مکرر سرکوب، به شکل‌گیری احساساتی چون خشم، سرخوردگی و رنجش می‌انجامد اما مهم‌تر از آن، به تضعیف اعتماد به نفس در بیان نظر منجر می‌شود و فرد نه تنها تمایل خود به مشارکت در گفت‌وگو را از دست می‌دهد بلکه دچار نوعی تردید در ارزشمندی افکار خود می‌شود. این تردید صرفاً در فضای خانوادگی محدود نمی‌ماند بلکه به دیگر حوزه‌های تعامل اجتماعی نیز منتقل می‌شود و ترس از سرکوب دوباره به نوعی خودسانسوری تبدیل می‌شود که در آن فرد خود را محدود می‌کند. آیناز (۲۴) ساله، لیسانس برنامه‌ریزی اجتماعی، عضو خانواده ۶ نفره در این باره می‌گوید:

«تو میری توی جمع و میخوای نظرتو بیان کنی مدام میگن تو

هیچی نگو تو حالت نیست تو اینجوری تو اونجوری...»

در نتیجه این مقوله را می‌توان به عنوان یک فرایند چند لایه فهم کرد که در آن سرکوب مستقیم گفتار، نبود فرهنگ شنیدن، تحقیر و بی‌اعتبارسازی و پیامدهای روانی و عاطفی ناشی از آن، به‌طور همزمان عمل می‌کنند و به خاموشی تدریجی فرد در روابط خانوادگی می‌انجامد.

گفت‌وگو به مثابه میدان کشمکش

این مقوله نشان می‌دهد گفت‌وگو در خانواده نه به عنوان ابزاری برای تفاهم بلکه به مثابه یک میدان کشمکش تجربه می‌شوند، میدانی که در آن اغلب به درگیری، تنش و فرسایش رابطه منتهی می‌شود. در این فضا، گفت‌وگو از همان ابتدا با تنش همراه است و به جای آنکه بستری برای حل مسئله باشد، خود به بخشی از مسئله تبدیل شده است. جوانان بارها به این نکته اشاره می‌کنند که تلاش برای رسیدن به نقطه مشترک، معمولاً ناکام می‌ماند و تعامل به جای حرکت به سمت تفاهم به سمت تقابل پیش می‌رود. به همین دلیل گفت‌وگو نه یک فرایند آرام و تدریجی بلکه مسیری پرتنش است که اغلب با بالا رفتن صدا، واکنش‌های هیجانی و در نهایت دعوا همراه می‌شود. در چنین شرایطی، تجربه گفت‌وگوهای صمیمی و دوستانه به شدت محدود است و جای خود را به تعاملاتی داده که در آن‌ها نوعی آمادگی دائمی برای درگیری

و به مخاطبان اصلی گفت‌وگو تبدیل می‌شوند، جایی که فرد احساس می‌کند شنیده می‌شود و می‌تواند تخلیه روانی داشته باشد. این جابه‌جایی نشان‌دهنده تضعیف جدی کارکرد ارتباطی خانواده است چرا که یکی از بنیادی‌ترین نقش‌های آن یعنی فراهم کردن فضای امن برای گفت‌وگو به بیرون منتقل شده است. از منظر نظریه کنش ارتباطی هابرماس، گفت‌وگو زمانی می‌تواند به تفاهم منجر شود که افراد امکان مشارکت آزادانه، بیان بدون ترس و درک متقابل را داشته باشند. درحالی‌که در خانواده‌های مورد مطالعه، اختلال در گفت‌وگو، نبود شنیده‌شدن و نابرابری در قدرت ارتباطی، فرایند دستیابی به تفاهم را مختل کرده است. همچنین با دیدگاه کلمن درباره سرمایه اجتماعی خانواده نیز قابل تبیین است زیرا ضعف در گفت‌وگو و کاهش صمیمیت و اعتماد، موجب تضعیف پیوندهای عاطفی و سرمایه اجتماعی درون خانواده می‌شود.

عدم گفت‌وگو به مثابه عدم تعارض

در بسیاری از تجربه‌های خانوادگی که ناتوانی در گفت‌وگو مشهود است، فرزندان به تدریج یاد می‌گیرند که مواجهه مستقیم با والدین به‌ویژه در شرایطی که اختلاف نظر شدید است، نه تنها موثر نیست بلکه می‌تواند منجر به تنش و درگیری شود. در چنین فضایی، فرزندان دو مسیر کنش‌های مقاومتی و خودداری از گفت‌وگو را تجربه می‌کنند. کنش‌های مقاومتی فرزندان، محصول تجربه مکرر بی‌توجهی و مخالفت والدین با دیدگاه و خواسته‌های فرد است. وقتی فرزند مشاهده می‌کند که هرگونه تلاش برای بیان نظرش با مقاومت و تحقیر والدین مواجه می‌شود و گفت‌وگو نتیجه‌ای ندارد، تصمیم می‌گیرد برای حفظ خودمختاری و تحقق خواسته‌های شخصی، کار خود را مستقل انجام دهد. این مقاومت نه صرفاً سرکشی بلکه پاسخی عقلانی به نادیده‌گرفته شدن و واکنشی فعال به ناکارآمدی گفت‌وگو است، واکنشی که هم استقلال فردی را حفظ می‌کند و هم به‌نوعی امنیت روانی را برای فرزند تامین می‌کند. باران (۲۴) ساله، لیسانس مواد و متالوژی، عضو خانواده ۵ نفره) درباره تجربه خود می‌گوید:

«شده که بخوام بگم که حالا یه کاری می‌خوام بکنم ولی جدیم نمی‌گیرن و با خودم می‌گم من اصن چرا بهشون گوش بدم اون کاری که خودم می‌خوام رو می‌کنم وقتی اونا گوش نمیدن و منو مسخره می‌گیرن و فکر می‌کنن مسئله من اونچنان بزرگ نیست که بخوان بهش گوش بدن و اهمیت بدن منم پس کار خودمو می‌کنم.»

از سوی دیگر، خودداری از گفت‌وگو برای جلوگیری از تعارض مسیر دیگری است که فرزندان در پاسخ به تجربه‌های منفی گفت‌وگو پیش می‌گیرند. در این مسیر، فرد به‌طور آگاهانه از بیان حق خود چشم‌پوشی می‌کند تا از بروز کشمکش بیشتر جلوگیری کند. این خودداری می‌تواند شامل اجتناب از پاسخگویی، صبر کردن برای فرصت

«مثلاً من امروز با بابام بحث کردم خب نمیدانم مثلاً مستقیم به من بگه خب مثلاً میره خونه عمم به او می‌گه که ما امروز فلان کاری کردیم همه چیه اون زندگی ما اون جر و بحث ما قراره تو خونه اونا هم باشه اونا هم قراره بفهمن من از این بابت مثلاً مشکل دارم و می‌گم خب تو خودت می‌تونی با صحبت کردن مثلاً مشکل خودتو حل کنی خب چرا باید مثلاً به کسی دیگه بگی بیاد اون مشکلو حل کنه. اصلاً من احساس امنیت نمی‌کنم.»

گفت‌وگو در کما

در بسیاری از خانواده‌ها، فرزندان بی‌حاصل بودن گفت‌وگو را به‌صورت مکرر تجربه می‌کنند و حتی با وجود بارها تلاش، توضیح و استدلال، درنهایت نتیجه‌ای جز تثبیت نظر از پیش تعیین‌شده والدین به‌دست نیامده است. این تکرار بی‌نتیجه بودن به تدریج این احساس را را در فرد شکل می‌دهد که گفت‌وگو اساساً بی‌فایده است و هیچ تغییری ایجاد نمی‌کند. این وضعیت به‌طور مستقیم با تجربه ناکامی در گفت‌وگو گره خورده است که با تنش، سرکوب، خشم و خستگی همراه است. اختلاف نظرهای عمیق همچنین باعث می‌شود که هر تلاش برای گفت‌وگو به سرعت به میدان تقابل تبدیل شود. در چنین شرایطی فرد پیشاپیش می‌داند که نتیجه گفت‌وگو چه خواهد بود و همین پیش‌بینی او را از ورود به گفت‌وگو باز می‌دارد. امیرعلی (۲۵) ساله، دیپلم علوم انسانی، عضو خانواده ۵ نفره) می‌گوید:

«زیاد شده مثلاً خرید و فروش خونه خب مثلاً هرچی الان اصرار بکنم خب می‌دونم نتیجه‌ای نداره خب از یه جایی به بعدش دیگه بیخیال میشی دیگه میگی هر طوری شد شد اصلاً برات مهم نیست خب میگی هر کاری دوست دارن بکنن هرجوری می‌خوان مثلاً رفتار کنن دیگه برات مهم نیست خب می‌دونی که نتیجه‌ای نداره.»

در ادامه این روند، فاصله‌گیری از والدین شکل می‌گیرد، فاصله‌ای که نتیجه شنیده نشدن، سرکوب شدن، احساس بی‌ارزشی و طردشدگی است. این فاصله به سطحی عمیق‌تر یعنی احساسی و عاطفی نیز سرایت می‌کند تا جایی که فرد نوعی بیگانگی درون خانواده را تجربه می‌کند. آزاده (۲۰) ساله، لیسانس مردم‌شناسی، عضو خانواده ۴ نفره) در این باره می‌گوید:

«یکی از دلایلی که از جمع فاصله می‌گیرم همینیه چون مدام سرکوبه تا میام نظرمو بگم انقدر سرکوبم می‌کنن ترجیح میدم برم توی اتاق و هیچ حرفی راجع بهش نزنم. انگار هیچ درکی وجود نداره و من خیلی اذیت میشم.»

درنهایت یکی از پیامدهای مهم این وضعیت، جابه‌جایی محل گفت‌وگو از خانواده به بیرون آن است. وقتی خانواده دیگر فضای مناسبی برای بیان احساسات، دغدغه‌ها و مسائل شخصی نیست فرد به دنبال جایگزین‌هایی می‌گردد که بتواند کنار آن‌ها بدون ترس از قضاوت یا سرکوب صحبت کند. دوستان در اینجا نقش محوری پیدا می‌کنند

مناسب یا مقدمه چینی برای انجام کار بدون گفت‌وگو باشد. مژده (۲۳) ساله، فوق لیسانس حسابداری، عضو خانواده ۵ نفره) می‌گوید:

«شاید مثلاً به چیزی رو اصلاً حق با منه خب ولی تهنش در واقع باید اینو قبول کنم که این حق با من نیست با اینکه حق با منه بذارمش کنار، چون بیش از این مثلاً باعث اختلاف میشه و باعث مثلاً کشمکش میشه و اینا.»

در مجموع، فرزند از یک‌سو کنش‌های مقاومتی را برای حفظ حقوق و استقلال خود انتخاب می‌کند و از سوی دیگر، برای جلوگیری از تنش از گفت‌وگو صرف‌نظر می‌کند. این دو مسیر در واقع دو روی یک سکه‌اند و هر دو محصول ناکارآمدی در تعامل خانوادگی و ناتوانی سیستم خانواده در ایجاد فضای گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز هستند.

انتخاب آگاهانه دروغ به جای گفت‌وگو

در برخی از تجربه‌های زیسته، فاصله‌گرفتن از گفت‌وگو در خانواده، فقط با سکوت، کناره‌گیری و کنش‌های مقاومتی ختم نمی‌شود بلکه به مرحله‌ای می‌رسد که فرد به‌صورت آگاهانه تصمیم می‌گیرد دروغ را جایگزین گفت‌وگو کند، نه به‌عنوان یک انتخاب عقلانی بلکه به‌عنوان راهبرد در فضایی که در آن گفتن حقیقت با هزینه‌های سنگین همراه است. در چنین شرایطی، دروغ و پنهان‌کاری به بخشی از الگوی ارتباطی روزمره تبدیل می‌شوند، الگویی که ریشه در تجربه‌های قبلی درک نشدن، مخالفت‌های شدید و ناتوانی در شکل‌گیری گفت‌وگوی موثر دارد. زمانی که فرد بارها با مخالفت‌های قطعی و واکنش‌های تند والدین مواجه می‌شود، به این جمع‌بندی می‌رسد که گفت‌وگوی صادقانه نه تنها کمکی نمی‌کند بلکه ممکن است باعث محدودیت بیشتر یا تنش‌های شدیدتر شود. در نتیجه به‌جای تلاش برای توضیح، مسیر ساده‌تر که انجام دادن کارها بدون اطلاع خانواده و گفتن دروغ است را انجام می‌دهد. این پنهان‌کاری و دروغ می‌تواند طیف وسیعی از حوزه‌ها از روابط عاطفی و دوستی‌ها تا فعالیت روزمره و تصمیمات مهم زندگی را دربرگیرد. در اینجا، دروغ بازسازی واقعیت به شکلی است که با انتظارات خانواده سازگار باشد و فرد برای اینکه بتواند بخشی از آزادی خود را حفظ کند، ناچار می‌شود داستان‌هایی بسازد که قابل پذیرش‌تر برای والدین باشد. این دروغ‌ها معمولاً در حوزه‌هایی هستند که بیشترین حساسیت یا کنترل از سوی والدین وجود داشته باشد. به عبارت دیگر هر چه امکان گفت‌وگو در یک حوزه کمتر باشد احتمال جایگزینی آن با دروغ بیشتر می‌شود. نبات (۲۳) ساله، لیسانس جامعه‌شناسی، عضو خانواده ۵ نفره) می‌گوید:

«اکثراً توی بیرون رفتن مثلاً میرفتم دانشگاه کلاس نداشتم ولی میگفتم تا شب کلاس دارم، در حد ۱۴ واحد کلاس داشتم در حد ۲۰ واحد دانشگاه بودم، آره اینجوری دروغ میگم مثلاً تولدم بود اومده بود پارتنرم گفتن کجا میری گفتم با بچای دانشگاه میرم بیرون، یا دانشگاه شب یلدا بود پارتنرم یزد بود خوابگاه بود

مثلاً آجیل و آش رشته و اینا بردم براش، گفتن کجا میری گفتم برای بچای خوابگاه، و ببین مجبورم دروغ بگم مجبورم لاپوشونی کنم مجبورم پنهان کاری کنم.»

در برخی موارد، فرزندان به دلیل پیش‌بینی واکنش‌های تحقیرآمیز و سرزنش‌گرانه والدین از بیان واقعیت خودداری می‌کنند و فرد احساس می‌کند گفتن حقیقت، او را در معرض قضاوتی بی‌پایان قرار می‌دهد. به همین دلیل حتی در موقعیت‌هایی که نیاز به حمایت یا همدلی وجود دارد، فرد ترجیح می‌دهد موضوع را پنهان کند و به تنهایی با آن مواجه شود. این پنهان‌کاری به‌مرور نه تنها فاصله عاطفی را افزایش می‌دهد بلکه حس تنهایی و بی‌پناهی را تقویت می‌کند. میلاد (۲۱) ساله، لیسانس حقوق، عضو خانواده ۳ نفره) می‌گوید:

«بوده که آقا یه کاری داشتم انجام می‌دادم یه پولی دادم پولم تلف شده و نگفتم بهشون و سکوت کردم چون میدونستم اگه بگم سرزنشم میکنن و تا سال‌ها قراره بزنی تو سرم.»

مادر به‌مثابه پل ارتباطی

در تجربه‌های خانوادگی فرزندان شهر یزد، فرزند عمدتاً با مادر ارتباط مستقیم دارد و گفت‌وگو با پدر به‌طور قابل‌توجهی محدود است. این محدودیت‌ها هم ناشی از کمبود فرصت برای گفت‌وگو، مانند همراهی در فعالیت‌های روزمره یا حضور مشترک در فضاهای غیررسمی و هم ناشی از ترس و خجالت فرزند از مواجهه با واکنش‌های پدر هستند. فرزند تجربه کرده که بیان خواسته‌ها یا مسائل شخصی با پدر می‌تواند منجر به سرزنش، طرد یا تضاد شود و بنابراین ترجیح می‌دهد گفت‌وگوهای روزمره و کم عمق خود را محدود به مادر کند. کیمیا (۲۰ ساله، لیسانس فیزیک، عضو خانواده ۴ نفره) درباره میزان گفت‌وگو با پدرش می‌گوید:

«من اگر که خواسته باشم صحبت کنم با مامانم صحبت میکنم یعنی هیچ‌وقت اینجوری نبوده که مثلاً من و بابام داریم راه میریم تو خیابون یا بانک، هیچ‌وقت نبوده که صحبت کنیم که بگیم فلان چیز اتفاق افتاد یا مثلاً بابای من بپرسه مثلاً زندگی خوبه، وضعیت درس خوبه، کاروبار اوکیه، پول لازم داری من بهت بدم؟ خب هیچ‌وقت نبوده این اتفاقی که توی خانواده ما افتاده باشه. یا یه جاهایی نمیتونم نظر واقعی خودمو بگم از ترس اینکه بابام مثلاً نظرش اینه که آبروش میره یعنی اینکه طرد میشم انگار از جانب بابام.»

محدودشدن گفت‌وگو با مادر اگرچه فضای امن نسبی برای فرزند ایجاد می‌کند اما همزمان نشان‌دهنده ناکامی خانواده در ایجاد یک گفت‌وگوی مسالمت‌آمیز و همه‌جانبه است چراکه فرزند می‌تواند مادر درباره مسائل و فعالیت‌های روزمره صحبت کند اما فرصتی برای بحث عمیق یا تصمیم‌گیری مشترک با پدر فراهم نمی‌آورد. در نتیجه، مادر به‌واسطه‌ای تبدیل می‌شود که تمام اطلاعات و نیازهای فرزند را

به پدر منتقل می‌کند. واسطه‌گری مادر از یک سو مانع برخورد مستقیم و تنش‌زا میان فرزند و پدر می‌شود و از سوی دیگر توانمندی فرزند در بیان نظر، دفاع از خواسته‌ها و مشارکت در تصمیم‌گیری را محدود می‌کند. میلاد (۲۱ ساله، لیسانس حقوق، عضو خانواده ۳ نفره) درباره واسطه بودنش مادرش می‌گوید:

«من اصلاً تا حالا نشده که مثلاً جمع سه‌تایی باشه بشینم دور هم و یک موضوع رو مطرح بکنم، چون معمولاً بابام در ابتدا با همه‌چی مخالفه و منم با مخالفت کردن و جواب نه شنیدن نمیتونم و مجبورم که با مامان مطرح کنم و مامان انتقال بده به بابا و اونا بین خودشون حالا می‌خوان جنگ کنند هرکاری کنن و کلاً مامان واسطه خوبیه».

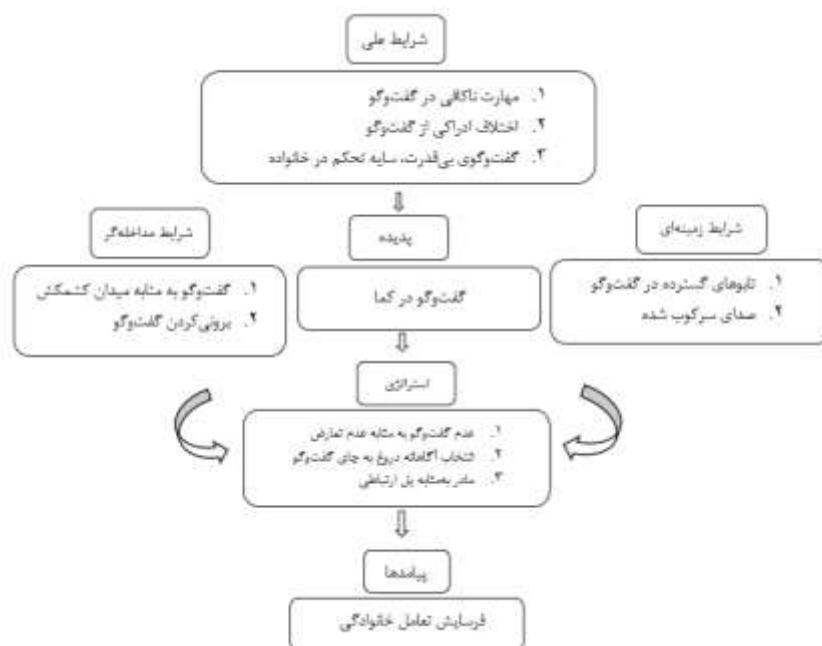
فرسایش تعامل خانوادگی

این مقوله وضعیتی را نشان می‌دهد که در آن تعامل و گفت‌وگو در روابط خانوادگی به تدریج تحلیل رفته، کم‌رنگ شده و کارکرد خود را از دست داده است. یکی از زمینه‌های اصلی این پیامد، فرسودگی و خستگی والدین در تعامل با فرزند است. والدینی که بخش عمده‌ای از زمان و انرژی خود را بیرون از خانه صرف کار و مسئولیت‌های روزمره می‌کنند و وقتی که در خانه حضور پیدا می‌کنند با سطحی از خستگی جسمی و ذهنی مواجه‌اند که امکان درگیر شدن در یک گفت‌وگو را از آن‌ها سلب می‌کند. گفت‌وگو در چنین شرایطی به تعویق می‌افتد، کوتاه می‌شود یا اصلاً شکل نمی‌گیرد. غیاب‌های مکرر به دلیل ماموریت‌های کاری یا مشغله‌های خانوادگی، پاسخ ندادن و مشارکت نکردن والدین در گفت‌وگو، درک نشدن و سرکوب شدن فرزند از طرف والدین، به‌طور

«من مامانم کارمند و شاغل بود بابام همیشه شاغل بود و بعد از منم دو تا بچه دیگه هستن خیلی تایمی نبود که ما باهم بگذرونیم یا مثلاً باهم فیلم ببینیم، من مجبور بودم به سری تایم‌ها رو تنها بگذرونم در هر صورت و خیلی هم گفت‌وگو محور نبود، یعنی مامان من اهل آدم صحبت کردنه مثلاً بشینیم باهم راجع به یه مسئله صحبت کنیم نیست و خب هرچی میره جلوتر هر چی میگن به یه سکوت تموم میشه، اصلاً انگار دیگه حوصله و انرژی را ندارم دیگه که اینقد درگیر بشم باهاشون».

مدل پارادایمی

مدل پارادایمی در واقع روند کلی فرایندها و کنش‌هایی را به تصویر می‌کشد که در بستر پژوهش رخ داده‌اند. این مدل از پنج بخش اصلی شامل شرایط علی، زمینه‌ای، پدیده، شرایط مداخله‌گر و استراتژی تشکیل می‌شود و در مرکز آن پدیده محوری قرار دارد که سایر بخش‌ها پیرامون آن شکل می‌گیرند. بر اساس تحلیل داده‌های این پژوهش، پدیده محوری «گفت‌وگو در کما» است؛ بدین معنا که مجموعه‌ای از شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر در شکل‌گیری و تقویت پدیده گفت‌وگو در کما نقش داشته‌اند.

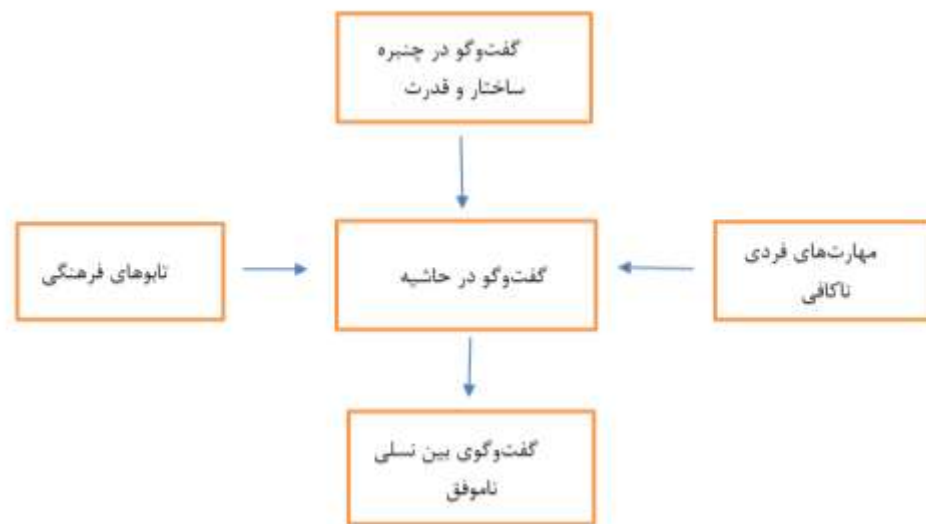
شکل ۱. مدل پارادایمی

Figure 1. The paradigmatic model

بحث و نتیجه‌گیری

صمیمیت و انسجام خانوادگی را تضعیف می‌کند. یافته‌ها نشان دادند که این وضعیت در بستر مجموعه‌ای از شرایط شکل گرفته بود که به‌طور همزمان بر روابط خانوادگی تاثیر گذاشته بودند. تفاوت در تجربه زیسته، محدودیت در بیان کردن خواسته‌ها، الگوهای نابرابر در تعامل و دشواری در شنیدن و درک متقابل موجب شده بود که شکل‌گیری یک گفت‌وگوی واقعی و مسالمت‌آمیز کاهش یابد و در تعامل با یکدیگر فرایندی را شکل می‌دهند که درنهایت به «گفت‌وگو در کما» منجر می‌شود. تداوم این وضعیت پیامدهایی فراتر از سطح ارتباط کلامی به همراه داشت. کاهش انگیزه برای گفت‌وگو، گرایش به سکوت یا اجتناب، فاصله‌گیری عاطفی و جابه‌جایی تعاملات به بیرون از خانواده همگی نشان‌دهنده ضعیف شدن تدریجی پیوندهای درون خانواده بوده است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد که «گفت‌وگو در کما» میان والدین و فرزندان در شهر یزد صرفاً به معنای کاهش یا فقدان ارتباط نیست، بلکه بیانگر وضعیتی است که در آن فرایند گفت‌وگو، علی‌رغم تداوم تعاملات روزمره، کارکرد اصلی خود را در تولید معنا، ایجاد فهم متقابل و حل تعارض از دست داده است. در این وضعیت، گفت‌وگو از یک کنش دوسویه و معناساز به کنشی یک‌سویه، ابزاری و گاه تنش‌آلود تبدیل می‌شود؛ به‌گونه‌ای که فرزندان مورد مطالعه، تجربه شنیده‌شدن، مشارکت در تصمیم‌گیری و بیان آزادانه احساسات خود را از دست می‌دهند. بنابراین، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که مسئله اصلی خانواده‌های مورد مطالعه، صرفاً کمبود گفت‌وگو نیست، بلکه اختلال در کارکرد ارتباطی گفت‌وگو است؛ اختلالی که به تدریج اعتماد،

شکل ۲. طرح‌واره نظری پژوهش

Figure 1. Theoretical framework of the study

همچنین نتایج پژوهش ما با ساعی (۱۴۰۱ ب)، بهرامی و همکاران (۱۳۹۴)، کانی‌ساناتی و همکاران (۱۳۹۶)، حیدری (۱۳۹۳)، هو و ژو (۲۰۲۵) و اومنیویه و همکاران (۲۰۲۳) همسویی داشت و نشان دادند که خانواده در گفت‌وگوی خود، از الگوی تحکمی استفاده می‌کنند و نبود گفت‌وگوی موثر و مسالمت‌آمیز را با افزایش تنش، احساس تنهایی، کاهش اعتماد به نفس و تضعیف انسجام خانوادگی مرتبط دانستند. در چنین خانواده‌هایی، روابط سلسله‌مراتبی فرصت مشارکت برابر فرزندان در گفت‌وگو را محدود می‌کند و گفت‌وگو به جای آنکه بستری برای درک متقابل باشد، به ابزاری برای انتقال دستور، کنترل و اعمال اقتدار تبدیل می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر نیز نشان داد که تداوم این الگوی ارتباطی، به شکل‌گیری مقوله «گفت‌وگو در کما» و کاهش تدریجی کیفیت روابط عاطفی میان والدین و فرزندان منجر می‌شود. همچنین مطابق با نتایج سارانی‌تیچای و همکاران (۲۰۲۵) و

یافته‌های این پژوهش با بخش عمده‌ای از پژوهش‌های داخلی و خارجی همسویی داشت. نتایج با یافته‌های هاتفی‌راد و همکاران (۱۴۰۳)، ساعی (۱۴۰۱ الف)، باقری و همکاران (۱۳۹۹)، رازقی و اسلامی (۱۳۹۴)، آنیاکوها و همکاران (۲۰۲۳) و آشتاپورته و همکاران (۲۰۲۲) همخوان بود که کمبود زمان، مسئولیت‌های اقتصادی، ضعف مهارت ارتباطی و کاهش روابط گرم خانوادگی را موانع اصلی گفت‌وگو میان والدین و فرزند شناسایی کردند. این همسویی احتمالاً ناشی از آن است که فشارهای اقتصادی، افزایش اشتغال والدین و محدود شدن فرصت تعاملات روزمره، فارغ از تفاوت‌های فرهنگی، کیفیت ارتباطات خانوادگی را کاهش داده و گفت‌وگو را به تعاملاتی کوتاه، مسئله‌محور و کم‌عمق تبدیل می‌کند. از این‌رو، به‌نظر می‌رسد بخشی از موانع گفت‌وگو میان والدین و فرزندان، ریشه در تغییرات سبک زندگی خانواده‌های معاصر دارد و محدود به یک زمینه فرهنگی خاص نیست.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان داد که در خانواده‌های مورد مطالعه، ناتوانی در گفت‌وگو صرفاً یک مشکل ارتباطی نیست، بلکه بیانگر فرایندی است که در آن گفت‌وگو به تدریج کارکرد خود را در ایجاد فهم متقابل، همدلی و حل تعارض از دست می‌دهد. مقوله هسته «گفت‌وگو در کما» نیز در همین زمینه شکل گرفت و نشان داد که چگونه تعامل عوامل فردی، خانوادگی و فرهنگی می‌تواند کیفیت ارتباط میان والدین و فرزندان را تضعیف کند. همچنین می‌توان نتیجه گرفت که بهبود وضعیت گفت‌وگو در خانواده مستلزم مداخلاتی چون آموزش مهارت‌های ارتباطی، کاهش تابوهای فرهنگی و تقویت فضای امن برای گفت‌وگو بوده است.

این پژوهش نیز مانند سایر مطالعات کیفی با محدودیت‌هایی همراه بود:

یافته‌ها بر پایه تجربه‌های زیسته مشارکت‌کنندگانی شکل گرفت که در شهر یزد زندگی می‌کردند. از این‌رو، تفسیر و کاربرد نتایج باید باتوجه به ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی این زمینه صورت گیرد و نمی‌توان آن را به همه خانواده‌های ایرانی تعمیم داد.

موضوع پژوهش برای برخی از مشارکت‌کنندگان از نظر عاطفی بسیار حساس بود؛ به گونه‌ای که در جریان برخی مصاحبه‌ها، یادآوری تجربه‌های خانوادگی با بروز احساساتی مانند گریه یا مکث‌های طولانی همراه می‌شد. این شرایط گاهی فرایند مصاحبه را دشوار می‌کرد و نیازمند صرف زمان بیشتر، ایجاد احساس امنیت و رعایت ملاحظات اخلاقی برای ادامه گفت‌وگو بود. در برخی موارد، به دلیل حساسیت موضوع، مشارکت‌کنندگان در ابتدای مصاحبه تمایل کمتری به بیان تجربه‌های شخصی داشتند و ایجاد اعتماد و شکل‌گیری گفت‌وگویی عمیق مستلزم صرف زمان بیشتر و برقراری رابطه‌ای مبتنی بر اطمینان بود.

پیشنهادهای

۱. باتوجه به ضعف مهارت‌های ارتباطی و ناتوانی در بیان احساسات در میان برخی مشارکت‌کنندگان، پیشنهاد می‌شود کارگاه‌های آموزشی مهارت گفت‌وگو، گوش‌دادن فعال و مدیریت تعارض برای والدین و فرزندان در مدارس، دانشگاه‌ها و مراکز مشاوره خانواده برگزار شود.
۲. از آنجا که یافته‌ها نشان‌دهنده وجود شکاف ادراکی و ضعف در درک متقابل میان والدین و فرزندان بود، لازم است نهادهای فرهنگی و رسانه‌ای، برنامه‌هایی در جهت تقویت گفت‌وگوی بین‌نسلی و افزایش آگاهی خانواده‌ها نسبت به نیازها و تحولات نسل جوان طراحی کنند.
۳. باتوجه به نقش تحکم، سرکوب صدا و محدودیت در بیان آزادانه دیدگاه‌ها در برخی خانواده‌ها، پیشنهاد می‌شود مراکز مشاوره خانواده توجه بیشتری به آموزش الگوهای ارتباطی مشارکتی و مبتنی بر تعامل همدلانه داشته باشند.

رحمان و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهش ما نیز فرزندان با پدر خود کمبود گفت‌وگو را تجربه می‌کردند و مادران در گفت‌وگو نقش بیشتری داشتند. مادران به دلیل حضور و مشارکت بیشتر در تعاملات روزمره، فرصت بیشتری برای برقراری ارتباط با فرزندان دارند، درحالی‌که نقش سنتی پدران همچنان بیشتر با اقتدار، مسئولیت اقتصادی و تعاملات کمتر عاطفی همراه است. اما برخلاف پژوهش **جاوید و همکاران (۲۰۲۴)** که انتقال الگوهای تربیتی ناکارآمد را عمدتاً به تجربه‌های کودکی والدین نسبت می‌داد در این مطالعه نقش تجربه زیسته متفاوت در ناتوانی ارتباطی برجسته بود.

یافته‌های این پژوهش را می‌توان در چارچوب نظریه کنش متقابل نمادین تبیین کرد. براساس این دیدگاه، معنا در تعامل میان اعضای خانواده شکل می‌گیرد، اما در خانواده‌های مورد مطالعه گفت‌وگو به جای تولید معنا و درک متقابل، به تبادل‌های کوتاه، پراکنده و تنش‌آلود محدود شده بود. در نتیجه، فرزندان نه تنها مهارت گفت‌وگو را نیاموخته بودند، بلکه ناتوانی در بیان و شنیده شدن را به بخشی از تجربه ارتباطی خود تبدیل کرده بودند. از منظر سرمایه اجتماعی کلمن نیز پیوند ارتباطی میان والدین و فرزندان در بسیاری از خانواده‌ها تضعیف شده بود. کلمن روابط مبتنی بر اعتماد، تعامل و تعهد متقابل را سرمایه‌ای می‌داند که انتقال ارزش‌ها و انسجام خانواده را تسهیل می‌کند اما در این خانواده‌ها بر اثر ضعف گفت‌وگو، بی‌اعتمادی و پنهان‌کاری فرسوده شده بود و رابطه والد فرزند از کارکرد اصلی خود فاصله گرفته بود. هنگامی که اعضای خانواده احساس می‌کنند شنیده نمی‌شوند یا امکان بیان آزادانه دیدگاه‌های خود را ندارند، اعتماد متقابل تضعیف شده و خانواده بخشی از ظرفیت خود را برای حمایت عاطفی و انتقال ارزش‌ها از دست می‌دهد.

همچنین یافته‌های این پژوهش با رویکرد سیستمی برادشاو و الگوی چرخه‌ای اولسون همسو است، اما درعین حال ابعاد تازه‌ای را آشکار می‌کند. این دو دیدگاه بر نقش الگوهای تعاملی خانواده در حفظ تعادل و انسجام تأکید دارند. یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که بازتولید الگوهایی مانند تحکم، سرکوب صدا، ناتوانی در مدیریت تعارض و ضعف انعطاف‌پذیری، نه تنها انسجام خانواده را کاهش داده، بلکه موجب شده است که خود گفت‌وگو به بخشی از مسئله تبدیل شود. در تبیین یافته‌ها با نظریه کنش ارتباطی هابرماس، مشخص شد که شرایط چهارگانه کنش ارتباطی (صدق، صداقت، درستی و فهم‌پذیری) در روابط خانوادگی مورد مطالعه محقق نشده است. هابرماس بر گفت‌وگوی بدون سلطه تأکید دارد، درحالی‌که یافته‌های ما تحت عنوان «صدای سرکوب‌شده» و «گفت‌وگو به مثابه میدان کشمکش»، نشان می‌دهند که ساختار قدرت در خانواده مانع از کنش ارتباطی تفاهم‌آمیز شده است.

۴. از آنجا که بسیاری از مشارکت‌کنندگان، گفت‌وگو با همسالان را جایگزین گفت‌وگو در خانواده کرده بودند، ضروری است زمینه‌هایی برای تقویت احساس امنیت روانی و اعتماد در روابط خانوادگی فراهم شود تا اعضای خانواده بتوانند مسائل و دغدغه‌های خود را بدون ترس از قضاوت یا سرزنش بیان کنند.

۵. باتوجه به کیفی بودن پژوهش حاضر و تمرکز آن بر جوانانی که احساس شکاف نسلی و تعارض ارتباطی بیشتری را تجربه کرده‌اند، پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، تجربه خانواده‌هایی با الگوهای ارتباطی موفق و گفت‌وگو محور نیز مورد مطالعه قرار گیرد.

منابع

- اشتراوس، انسلم و کوربین، جولیت (۱۳۹۱). مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نشر نی. <https://zaya.io/s28vr>
- باقری، مهدیه؛ صدیق اورعی، غلامرضا؛ فرزانه، احمد (۱۳۹۹). مسئله تعامل اجتماعی در خانواده ایرانی. *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، ۱۱(۲): ۳۳-۶۴. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.24766933.1399.11.2.9.0>
- باقی نصرآبادی، علی (۱۳۸۷). جامعه‌شناسی خانواده. تهران: دانشگاه جامع علمی و کاربردی. <https://ketab.ir/Book/1060CB06-0EAA-4BC1-B75E-46A3698769AC>
- برادشاو، جان (۱۳۸۶). خانواده، تحلیل سیستمی خانواده. ترجمه مهدی قراچه داغی، تهران: لیوسا.
- بهرامی، محمود؛ بابایی، رضا؛ پیرزاده، حجت‌الله (۱۳۹۴). بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با خودکارآمدی و عزت نفس در نوجوانان. *کنگره سراسری روان شناسی کودک و نوجوان*.
- پژوهشکده مطالعات فرهنگی و ارتباطات (پمفا) (۱۴۰۱، ۲۵ خرداد). نبود دیالوگ بین نسلی گریبان خانواده را گرفته است.
- پیوزی، مایکل (۱۳۸۷). یورگن هابرماس. ترجمه احمد تدین. تهران: نشر هرمس.
- ترکاشوند مرادآبادی، محمد؛ زندی، لیلیا؛ شمس قهفرخی، فریده (۱۳۹۹). تغییرات مشخصه‌های جمعیتی استان یزد در دوره زمانی ۱۳۳۰ تا ۱۴۳۰. *فصلنامه فرهنگ یزد*، ۶(۲): ۱۰۸-۷۳. https://fyazd.ricac.ac.ir/article_133754.html
- جعفرزاده پور، فروزنده (۱۳۹۹). بررسی چگونگی رابطه بین مدت‌گذران فراغت مجازی و تغییر در روابط نسلی. *توسعه اجتماعی*، ۱۱(۱): ۱۸۹-۲۱۴. <https://doi.org/10.22055/qjsd.2020.16739>
- جعفرزاد، خدیجه؛ اسدی یونسی، محمدرضا؛ راستگومقدم، میترا (۱۳۹۴). رابطه ابعاد الگوی ارتباطی خانواده با فراوانی و شدت تعارضات والدین نوجوانان. *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۱۱(۴۲): ۲۳۵-۲۱۹. https://jfr.sbu.ac.ir/article_96376.html
- حریری، نجلا (۱۳۸۵). اصول و روش‌های پژوهش کیفی. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات. <https://zaya.io/28u11>
- حیدری، رزیتا (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین الگوهای ارتباطی خانواده و احساس تنهایی. *کنگره ملی آسیب شناسی خانواده*.
- رازقی، نادر و اسلامی، اصلی (۱۳۹۴). مطالعه کیفی علت‌های تعارض در خانواده. *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، ۱۰(۳۲): ۵۳-۷۲. https://cwfs.ihu.ac.ir/article_201669.html
- زارعی‌محمودآبادی، علیرضا؛ روحانی، علی؛ افشانی، سید علیرضا؛ موسوی، سیدمحسن (۱۴۰۳). مردم‌نگاری انتقادی: یک ارزیابی نظری. *تداوم و تغییر اجتماعی*، ۳(۱): ۱۸۳-۲۰۲. <https://doi.org/10.22034/jssc.2023.19667.1065>
- ساروخانی، باقر و دودمان، لیلیا (۱۳۸۹). ساختار قدرت در خانواده و تاثیر آن بر مشارکت اجتماعی. *جامعه‌شناسی مطالعات جوانان*، ۱۱(۱): ۱۰۵-۱۲۹. <https://doi.org/10.22083/jccs.2021.264538.3255>
- ساعی، منصور (۱۴۰۱). تحلیل موانع و بازدارنده‌های گفت‌وگوی بین نسلی در خانواده. *فصلنامه علمی جامعه فرهنگ و رسانه*، ۱۱(۴۳): ۱۹۱-۲۱۸. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.38552322.1401.11.43.6.2>
- ستوده، هدایت‌الله و بهاری، سیف‌الله (۱۳۸۶). آسیب‌شناسی خانواده. تهران: ندای آریانا.
- شهرکی ثنائی، فریبا؛ نویدیان، علی؛ انصاری مقدم، علیرضا؛ فرجی شوی، مهدی (۱۳۹۰). بررسی رابطه الگوهای خانواده بر کیفیت زندگی نوجوانان. *فصلنامه مشاوره و روان درمانی خانواده*، ۱۱(۱): ۱۰۱-۱۱۴.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.22516654.1390.1.1.7.5>
- صادقی، مرسته (۱۳۹۱). کتاب کوچک گفت‌وگو. تهران: موسسه فرهنگی تحقیقاتی امام موسی صدر. <https://zaya.io/qxfno>
- عباسی، صدیقه؛ سفیری، خدیجه؛ امیرمظاهری، امیرمسعود (۱۳۹۷). تاثیر عوامل اجتماعی بر روابط نسلی از دیدگاه دانشجویان دختر. *جامعه پژوهی فرهنگی*، ۹(۱): ۱۳۳-۱۶۰. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_3315.html
- علیخانی، علی‌اکبر (۱۳۸۲). نگاهی به پدیده گسست نسل‌ها، رویکرد فلسفی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، سیاسی، تاریخی و ادبی. تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- فریدی زاد، فروزش؛ حیدری، محمدحسین؛ نیستانی، محمدرضا (۱۳۹۸). بررسی رابطه گفت‌وگو محوری در خانواده با خودگردانی فرزندان و تبیین تربیتی آن. *نشریه علمی فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده*، ۱۴(۴۹): ۷-۲۳.
- <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26454955.1398.14.49.1.1>
- کانی‌ساناتی، نه‌وین؛ حسینیان، سیمین؛ سهیلی، فریبا (۱۳۹۶). الگوهای ارتباطی خانواده و احساس تنهایی در دختران نوجوان. *کنگره بین‌المللی نقش زن در سلامت خانواده و جامعه*.
- گودرزی، ف. (۱۴۰۴). قدم زدن با نسل زد؛ مردم‌نگاری زیست‌جهان نسل زد در فضای عمومی شهر بروجرد. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۹(۲): ۱۳۳-۱۶۱. <https://doi.org/10.22034/jss.2026.2090141.1950>
- مرادی، شکیلا؛ روحانی، علی؛ افشانی، سیدعلی‌رضا (۱۴۰۲). خودمداری اجتماعی دانشجویان در گذار به جوانی: یک نظریه زمینه‌ای. *تداوم و تغییر اجتماعی*، ۲(۲): ۲۸۵-۲۶۷. <https://doi.org/10.22034/jssc.2024.19711.1066>
- مرادی، شکیلا؛ سلمان‌زاده، زهرا؛ روحانی، علی (۱۴۰۴). بازاندیشی در علوم اجتماعی: یک مطالعه مروری. *تداوم و تغییر اجتماعی*، ۴(۱): ۱۵۹-۱۷۶. <https://doi.org/10.22034/jssc.2024.20878.1094>
- مرتضوی، مهناز؛ حسینیان، سیمین؛ رسولی، رویا؛ زارعی‌محمودآبادی، حسن (۱۳۹۸). تجربه زیسته تک‌فرزند از تعامل با والدین «مطالعه پدیدارشناسی». *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۱۵(۲): ۲۵۱-۲۶۶. https://jfr.sbu.ac.ir/article_97751.html
- نفری، محدثه (۱۴۰۱). بررسی پدیدارشناختی نحوه مواجه والدین با شکاف نسلی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- نیکدل کلاشمی، مازیار (۱۴۰۴). تکرر هویت‌های پسرانه: صورت‌بندی‌های جدید از پسربودگی در میان نوجوانان شهر صومعه‌سرا. *مجله مطالعات اجتماعی ایران*، ۱۹(۳): ۸۴-۱۱۰. <https://doi.org/10.22034/jss.2026.2089652.1947>
- هاتفی‌راد، لیدا؛ پارسامهر، مهربان؛ روحانی، علی (۱۴۰۳). از باورهای ذهنی مطلوب تا چالش‌های عملی شکل‌گیری تعاملات با فرزند: یک مطالعه زمینه‌ای در شهر یزد. *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*، ۱۵(۳): ۲۹۱-۳۲۴. <https://doi.org/10.61186/jspi.15.3.291>
- Aggarwal, M., Rawat, M. S., Singh, S., Srivastava, S., Gauba, P. (2017).

- family functioning communication'.
<http://hdl.handle.net/10919/48300>
- Rahman, A., Pathania, B., Shirodker, A.G. (2025). Dynamics of father-son attachment: exploring communication patterns and influencing factors. *International Journal of Interdisciplinary Approaches in Psychology*, 3(6): 1-19.
<https://doi.org/10.61113/ijiap.v3i6.1049>
- Saranrittichai, K., Nilvarangkul, K., Sarakarn, P., Phoolawan, P., Nidthumakul, N., Chaimay, B., Theeranut, A. (2025). Family factors associated with talking about sexuality issues with the adolescents of Thai parents. *Journal of Public Health and Development*, 23(2): 27-41.
<https://doi.org/10.55131/jphd/2025/230203>
- Su, Z., Lin, L., Li, Z., Ding, R. (2026). Bidirectional relationships between family communication patterns of adolescents' negative emotions and problematic technology use: a random intercept cross-lagged panel model analysis. *Journal of Adolescence*, 98(2): 407-423. <https://doi.org/10.1002/jad.70070>
- Tor-Anyiin, R.D., & Hanior, E.A. (2026). Family communication patterns as correlates of psychosocial adjustment of undergraduates in rev. Fr. Moses Orshio Adasu University, Makurdi. <https://www.seahipublications.org/wp-content/uploads/2026/01/IJIPSD-M-26-2026.pdf>
- Umennuihe, C.L., Eya, D.N., Nwobi, C.A., Obiora, J.I. (2023). Relationship between family communication patterns and conflict management styles of adolescents in udenu local government area, enugu state. *Journal For Family & Society Research*, 2(2). <https://doi.org/10.66043/jfsr.v2i2.57>
- Zapf, H., Boettcher, J., Haukeland, Y., Orm, S., Coslar, S., Fjermestad, K. (2024). A systematic review of the association between parent-child communication and adolescent mental health. *JCPP advances*, 4(2): e12205.
<https://doi.org/10.1002/jcv2.12205>
- Generation gap: An emerging issue of society. *International Journal of Engineering Technology Science and Research*, 4(9): 973-983.
https://www.researchgate.net/profile/Mahender-Rawat/publication/341293407_Generation_Gap_An_Emerging_Issue_of_Society/links/65aea1c79ce29c458b9455c3/Generation-Gap-An-Emerging-Issue-of-Society.pdf
- Anyakoha, B.U., Cookey, I.T., Odenigbo, C.I., Anorue, L.I. (2023). Communication patterns and parent-child relationship issues: a case study of families resident in university of nigeria, nsukka, enugu state. *Journal of Home Economics Research*, 30(2).
<https://doi.org/10.66043/jfsr.v2i2.57>
- Ashtaputre, A.A., PA, P., Bhutekar, S.V., BR, B., Sheikh, M. R., Taur, A.D. (2022). Communication problem and conflicts in parent child relationship. indian. *Journal of Social Sciences and Literature Studies*, 8(1).
<https://doi.org/10.33200/IJCER.800990>
- Bedel, A., & Barkin, A.B. (2025). An investigation of coping skills with stress of high school students in terms of family communication patterns. *Participatory Educational Research*, 12(6): 225-236.
<https://doi.org/10.17275/per.25.87.12.6>
- Cheal, D. (2008). Families in todays world: a comparative approach. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203007211>
- Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American journal of Sociology*, 94: 95-120.
<https://www.jstor.org/stable/i329085>
- Habermas, J. (1985). The theory of communicative action: Volume 1: reason and the rationalization of society (Vol. 1). Beacon press.
- Hu, J., & Zhou, T. (2025). Parent-and adolescent-driven effects in emotion-related communication and longitudinal relationships with depressive symptoms in adolescents. *Journal of youth and adolescence*, 54(2): 310-325. <https://doi.org/10.1007/s10964-024-02067->
- Javaid, Z.K., Ikram, L., Aleem, M., Ishaq, I., Arshad, M. (2024). Investigating role of family violence in intergenerational transmission of abusive parenting: a qualitative study. *Jahan-e-Tahqeeq*, 7(2): 512-528. <https://jahan-e-tahqeeq.com/index.php/jahan-e-tahqeeq/issue/view/31>
- Keshavarzi, S., Askari-Nodoushan, A., Ruhani, A., Cakal, H. (2023). From dreams to possibilities: the role of gender and family income in aspirations among youth in the city of yazd. *Journal of Youth Studies*, 26(7): 823-842.
<https://doi.org/10.1080/13676261.2022.2053664>
- Mishra, H., & Singh, A.K. (2023). Parenting and the generation gap. *International Journal of Research and Analytical Reviews (IJRAR)*, 10(2): 726-742. <https://ijrar.org/papers/IJAR23B1087.pdf>
- Noller, P., & Callan, V. (1991). The adolescent in the family, london: Routledge.
- Olson, D.H., Sprenkle, D.H., Russell, C.S. (1979). Circumplex model of marital and family systems: i. cohesion and adaptability dimensions, family types, and clinical applications. *Family process*, 18(1): 3-28. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1979.00003.x>
- Peterson, R., & Green, S. (2009). 'Families first: keys to successful